

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šikana ve školním a mimoškolním prostředí

Bullying in School and Out-of-school Environments

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odborného
výcviku

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Lenka Mynaříková, Ph.D.

TOUŠ

JIŘÍ

2020

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: Touš Jméno: Jiří Osobní číslo: 475109
Fakulta/ústav: Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)
Zadávající katedra/ústav: Oddělení pedagogických a psychologických studií
Studijní program: (B7507) Specializace v pedagogice
Studijní obor: (7507R056) Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:

Šikana ve školním a mimoškolním prostředí

Název bakalářské práce anglicky:

Bullying in School and Out-of-school Environments

Pokyny pro vypracování:

Práce bude teoreticko - empirická. Začínat se bude vysvětlením teoretických pojmů týkajících se této problematiky, poté bude popsáno, co vše je chápáno jako šikana a uvedeno jak se bránit a co dělat v případě ohrožení. V empirické části bude provedeno kvantitativní dotazníkové šetření, které bude zhodnoceno a bude z něj sestaven celkový výstup. Výstupem řešení tématu bude zhodnocení rozšířenosti šikany a s ní spojené problematiky a následně sestavení postupu, jak se šikaně bránit, jak jí předcházet a co dělat v případě toho, když se stanem obětí.

Osnova: 1. Úvod, 2. Šikana ve škole, 3. Vymezení pojmu šikana, 4. Mimoškolní šikana, 5. Kyberšikana, 6. Vlastní výzkum, 7. Závěr

Seznam doporučené literatury:

BENDL, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. 197s. ISBN 80-86642-08-9, BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. Šikana ve škole, na ulici, doma. 1. vyd. Albatros: edice Plus. 2006, s. 70. ISBN 80-00-01552-8, KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. Rizika virtuální komunikace: Příručka pro učitele a rodiče. 1. vyd. 2010. ISBN 978-80-254-7866-0., ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. Jak na šikanu. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče.

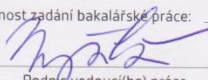
Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:

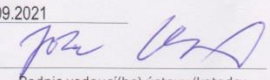
PhDr. Lenka Mynaříková, PhD., Oddělení pedagogických a psychologických studií

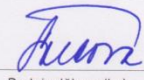
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: 12.12.2019 Termín odevzdání bakalářské práce: 30.04.2020

Platnost zadání bakalářské práce: 23.09.2021

Podpis vedoucí(ho) práce

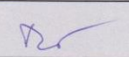

Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry

Podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

31.1. 2020

Datum převzetí zadání

Podpis studenta(ky)

TOUŠ, Jiří. *Šikana ve školním a mimoškolním prostředí*. Praha: ČVUT 2020. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury. Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 11. 05. 2020

Podpis:

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé práce paní PhDr. Lence Mynaříkové, Ph.D. za její odborné vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a čas, který mi věnovala. Dále děkuji dětskému domovu se základní školou na Klatovsku, za možnost vykonání výzkumu pro tuto bakalářskou práci.

Abstrakt

V této bakalářské práci se zabýváme problematikou šikany, se kterou se setkávají dnešní děti a mládež ve školním i mimoškolním prostředí. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy, které se šikanou úzce souvisejí. Praktická část je založena na realizaci empirického šetření pomocí písemných dotazníků. Cílem této práce bylo zjistit pomocí dotazníkového šetření, jak vnímají děti dětského domova se základní školou na Klatovsku pojem šikana. Na základě výsledků byl zjištěn výskyt šikany v daném institutu. Proto byla sestavena doporučení k omezení šikany, se kterými jsem seznámil vedení školy.

Klíčová slova

oběť, agresor, šikana, kyberšikana, prevence, výzkumy

Abstract

In this bachelor's thesis we deal with the issue of bullying that today's children and youth encounter both at school and after school. The basic concepts related to bullying are defined in the theoretical part. The practical part is based on the realization of empirical research using written questionnaires. The aim of this thesis was to find out, using a survey method, how children of orphanage with primary school in Klatovsko perceive the issue of bullying. Based on the results was found occurrence of bullying in the institute. Therefore, recommendations have been drawn up to reduce bullying, which I introduced to school management.

Key words

victim, aggressor, bullying, cyber bullying, prevention, research

Obsah

Úvod	5
1 Šikana	7
1.1 Šikana, nebo nevinná hra?	7
1.2 Mýty o šikaně	8
1.3 Znaký šikany	9
1.4 Stádia šikany	10
1.5 Šikana fyzická a verbální	12
1.6 Kyberšikana	14
2 Účastníci šikany	17
2.1 Typologie agresora	17
2.2 Typologie oběti	18
2.3 Charakteristika přihlížejících	20
2.4 Rodina	21
2.5 Mediální násilí	22
3 Následky šikany	24
3.1 Následky pro oběť	24
3.2 Následky pro agresora	25
3.3 Následky pro okolí	26
4 Prevence šikany	28
4.1 Strategie k omezení šikany ve škole	28
4.2 Linka bezpečí	34
5 Cíl a výzkumné otázky	37
6 Vlastní šetření.....	38
6.1 Škola a žáci zapojení do šetření	38
6.2 Metoda vlastního šetření	39
6.3 Výsledky šetření	40
7 Vyhodnocení a doporučení.....	49
Závěr	52
Seznam použité literatury	53
Seznam grafů.....	55

Přílohy.....	56
---------------------	-----------

Úvod

Tématem této bakalářské práce je šikana ve školním a mimoškolním prostředí. Jde o rozsáhlou a závažnou problematiku, která zanechává trvalé následky na tělesném a duševním zdraví.

Většina dětí neví, jak se správně zachovat v situaci, kdy někdo jiný je šikanován, anebo ono samo se stane obětí šikany. Proto je zapotřebí o tomto nebezpečném společenském jevu s dětmi mluvit a včas ho řešit. Vše začíná u rodiny, tak jak se k nim budeme chovat, se později odrazí i v chování dětí k společnosti, protože je známo, že děti věci napodobují. Výraznou roli hraje znalost dané problematiky. Jestli rodiče nebudou dostatečně informováni, těžko si potom mohou všimnout možných příznaků, anebo je budou podceňovat. Děti musí mít pocit důvěry a lásky, aby věděly, že pokud bude něco v nepořádku, mají možnost se svěřit se vším, co je trápí.

Šikanu jsem si vybral proto, že je neoddelitelnou součástí naší společnosti a to pak zejména v oblasti školství. Já osobně jsem se ve svém školním věku několikrát setkal se šikanou. Mé osobě se šikana většinou vyhnula, za což jsem opravdu rád, protože nemám zrovna tělesné dispozice k obraně proti agresorovi. Většinou byl obětí šikany jiný spolužák, popřípadě kamarád z vesnice. Dobře vím, jak bych se zachoval dnes, ale v té době jsem téměř vždy neudělal nic. Důvod je naprosto jednoduchý, měl jsem strach, že bych se mohl stát příští obětí agresora. Nebylo pro mě vždy jednoduché se s danou situací vypořádat, a proto bych chtěl pomocí této práce přiblížit, jak se šikana od mého dětství změnila, a jak se s ní současná společnost vypořádává.

V teoretické části mé bakalářské práce seznámím čtenáře se šikanou, účastníky šikany, následky šikany a strategii k omezení šikany ve škole. Veškeré poznatky byly čerpány z vybrané literatury, která řeší problematiku šikany.

V praktické části provedu empirické šetření kvantitativní povahy v dětském domově se školou na Klatovsku. Výsledkem šetření bude objasnění výskytu šikany mezi spolužáky, kde k ní nejčastěji dochází, a jestli proti ní byla provedena nějaká preventivní opatření.

Cílem této bakalářské práce je poukázat na problematiku šikany v diagnostickém ústavu na Klatovsku. Práce by měla přiblížit pohled a zkušenosti žáků se šikanou ze strany svých vrstevníků a nabídnout celkový obraz dané problematiky pro zaměstnance diagnostického ústavu. S výsledkem dotazníkového šetření bude seznámeno vedení školy a bude doporučena strategie k omezení výskytu šikany.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Šikana

Šikana je všudypřítomná a může nás provázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve školce a v dalších školách (bullying), v zájmových skupinách, v zaměstnání (mobbing, bossing), v partnerských vztazích (domestic violence), v nemocnicích a končí třeba týráním seniorů v rodině nebo v domově důchodců. Šikanování je nebezpečně rozbujelou sociální nemocí ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivce, skupiny, rodiny a společnosti. (Kolář, 2001, s. 17)

Jak uvádí Fieldová (2007, s. 24) ve své knize, *„Šikana znamená psychické, citové, společenské nebo fyzické zneužívání“*.

Definice šikanování dle metodického pokynu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j: 28 275/2000-22, čl. 1 odst. 1: *„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování, může mít formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikanování se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídních či jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikanování spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.“*

1.1 Šikana, nebo nevinná hra?

Hranice mezi pouhým škádlením a šikanou bývá těžko rozeznatelná, ale vnitřní rozdíl je však opravdu velký. Co pro někoho je pouhou „klukovinou“, může jinému způsobovat psychickou nebo fyzickou újmu. Většinou skutečná oběť šikany bezpečně pozná rozdíl mezi škádlením a ubližováním. Při škádlení není vítěze ani poraženého. Účastníci mají vyrovnané síly a prožívají při škádlení legraci a zábavu. Při šikaně zažívá oběť újmu a ponížení. Agresor uspokojuje své potřeby a šikanou se baví. (Vágnerová, 2009, s. 74)

Dle Martínka (2015, s. 128) bývá nesprávně šikanou označováno chování, které patří k dospívání a je tedy klasickým škádlením. Chlapci většinou na druhém stupni základní školy provokují děvčata, protože se jim líbí. Dívky křičí, smějí se, utíkají a někdy si na chování chlapců stěžují učitelům. Dospělí však situaci vyhodnotí správně jako škádlení, protože dívkám chování chlapců není nepříjemné, a jejich stížnosti jsou pouze formální. Jedná se o naprosto normální jev, bez kterého by škole něco chybělo.

V souvislosti s odhalením pravé šikany se objevuje řada problémů. K typické situaci, kdy pedagog bývá bezbranný, dochází, když je přistižen agresor ubližující druhému, který místo přiznání šikany s klidným výrazem řekne „to je legrace“. Oběť většinou ze strachu potvrdí útočnickova slova. (Bendl, 2001, s. 24)

1.2 Mýty o šikaně

S šikanou je spojeno mnoho mýtů. Rodiče a pedagogové ji mnohdy přehlédnou, anebo ji řeší špatným způsobem. Proto je třeba nepodléhat zažitým stereotypům a nepřehlížet znaky šikany. Mýty o šikaně dle Vágnerové (2009, s. 13-15):

Šikany se dopouštějí hlavně chlapci

Není to vůbec pravda. Šikanují jak chlapci, tak děvčata. Hlavní rozdíl bývá ve formě šikany. U chlapců převažuje fyzická šikana a u děvčat zase psychická, která se daleko hůře rozeznává.

Šikanují jen hloupí surovci

Klasický agresor bývá větší a silnější než oběť, ale to neznamená, že šikanovat nemůže velmi inteligentní dítě z dobré rodiny. Platí zde však podobný princip jako u předchozího mýtu. Agresor je rafinovanější, často k šikaně využívá další agresory, a proto se těžko rozeznává.

Kdo je týrán, může si za to sám

Nejčastějšími oběťmi jsou děti, které se od kolektivu odlišují např. vzhled, chování, nadání nebo třeba handicap. Někdy je i samotná oběť přesvědčena, že si za ubližování může sama. Je však třeba mít na mysli, že jakákoliv odlišnost není důvodem, aby mi druzí ubližovali. Toto pravidlo je třeba dětem vštěpovat.

Kdo je týrán, může si pomoci sám

Šikana je nemoc vztahů skupiny, proto jedinec nemá možnost celou věc sám napravit. Obtížnost nápravy stoupá v pokročilejších stadiích šikanování.

Mému dítěti se to (být agresorem, být obětí) nemůže stát

Šikanu bychom mohli přirovnat k chřipce. Případy dokazují, že šikanou může být postižen opravdu kdokoli, jako zmíněnou chorobou.

Dobrý učitel intuitivně zasáhne správně

Dobrý učitel nesmí při odhalení šikany podlehnout emocím a zasáhnout nevhodným způsobem. Musí se hlouběji zabývat podstatou problému, příčinou vzniku šikany. Neučiní-li tak, zastaví jen okamžitý útok agresora, ale dalšímu šikanování nezabrání.

1.3 Znaky šikany

Šikana u dětí začíná s jejich soutěživostí. Napodobují dospělé vzory ve snaze být nejlepší a získat to nejlepší. Vytlačují ostatní a snižují jejich hodnotu, aby si udrželi svou moc v rámci kolektivu. Šikana je odnepaměti považována za součást dospívání. Projevuje se v říši zvířat, v parlamentu, ale i ve sportu a říká se jí také „princip přežití nejsilnějších“. (Fieldová, 2007, s. 50)

Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikany. Šikanování v jakékoliv formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno a přehlíženo. Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu, proto nemusí být ve svých počátečních fázích vždy včas rozpoznáno. (Mahdalíčková, 2011, s. 39-40)

Šikana má celou řadu variant. K odlišení druhů šikany se používají různá kritéria. Jedno z dělítek představuje „viditelnost“ šikany. Podle tohoto kritéria lze rozlišovat šikanování skryté a zjevné. Sociální izolace oběti a její vyloučení ze skupiny vrstevníků je šikanování skryté. Zjevné šikanování má podobu fyzického násilí, ponižování, psychického ponižování a vydírání. (Bendl, 2003, s. 27)

Co se týče projevů šikany, je nejdůležitější včas rozpoznat varovné signály, které jsou vysílány obětí šikany. Dle Mahdalíčkové (2011, s. 41-42) rozlišujeme nepřímé a přímé znaky šikanování:

Nepřímé (varovné) znaky šikanování:

- Žák je o přestávkách často osamocený.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Stává se uzavřeným.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.

Přímé znaky šikanování:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky a ponižování.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Strkáni, rány, kopání, které nemusí být zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

1.4 Stádia šikany

Šikanování patří mezi společenské jevy. Neděje se pouze mezi agresorem a obětí, ale pohlcuje celou skupinu. Šikana může být i krátkodobým aktem, většinou se však vyvíjí po určitých stádiích. Při pozorování skupiny lze rozpoznat jednotlivá stadia a tím včas a úspěšně řešit vznikající problém. (Martínek, 2015, s. 137)

Rozdělení do pěti stadií onemocnění skupiny dle Koláře (2001, s. 36-40):

1. Stádium - zrod ostrakismu

Je zárodečná forma šikanování, vyskytuje se ve všech sociálních vrstvách. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny stává terčem. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, dělají na jeho účet legrácky. Tato situace je již podobou šikanování a obsahuje další riziko negativního vývoje. (Mahdaličková, 2011, s. 42)

2. Stádium - fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Je mnoho důvodů pro postoupení do druhého stadia. Nejčastěji tato fáze nastane, když nikdo z dospělých nereaguje na první náznaky šikany a agresor má tedy pocit, že může bez trestu zajít ještě dál. Mezi další důvody patří tlak na agresora, ať už z důvodu většího množství písemných prací nebo třeba konce školního roku. Agresoři si potřebují tento tlak vykompenzovat a oběť je v tomto případě vhodným prostředkem. Obětí se většinou stává již zmíněný ostrakizovaný jedinec. Agresor si na oběti odreaguje silně nepříjemnou situaci a udělá to tak, aby oběti bylo ještě hůř.

V tomto stadiu již začíná ubližování oběti, silné slovní urážky, hanlivé přezdívký, popřípadě je oběť nucená k drobným úsluhám agresorům.

Agresorům se v této chvíli líbí moc, ale pokud by se za oběť postavila dostatečně silná obrana z řad spolužáků, případně kamarádů, může se ubližující chování ze stran agresorů zastavit. Přiznejme si však, že k těmto situacím dochází zřídka. (Martínek, 2015, s. 140-141)

3. Stádium - klíčový moment a vytvoření jádra

Je klíčovým momentem a rozhoduje o dalším šíření šikany. Vytváří se skupinka agresorů, k šikaně dochází účelně a opakovaně. Tito agresoři spolupracují a systematicky šikanují nejvhodnější oběť. Obětí se stávají ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování, tedy ti slabí.

V tomto stadiu je skupina rozdělena na agresory a přihlížející. Skupinu přihlížejících bychom mohli nazvat pozitivním jádrem třídy. Pokud by bylo pozitivní jádro třídy dost silné, mohlo by tažení agresorů zastavit, nebo alespoň zmírnit. Přiznejme si však, že k těmto situacím dochází opravdu málokdy. Důvody jsou prosté, slušný žák respektuje pravidla na rozdíl od agresorů a má strach, aby se nestal další obětí tyranů. (Kolář, 2001, s. 39)

4. Stádium – většina přijímá normy agresorů

Chybějící pozitivní jádro skupiny má za následek, že jsou přijímány normy agresorů a stávají se nepsaným zákonem. Skupina je rozdělena na vládnoucí a poddané. Vzniká slovník nadřazenosti a podřazenosti. Agresoři se nazývají úderným komandem, otrokáři, jednotkami SS. Oběti jsou otroci, vězni, židi apod.

Agresoři jsou plně závislí na šikanujícím chování, mají radost z toho, že se jejich oběť bojí, mnohdy ubližují pouze z nudy a pro své pobavení. Oběť se agresorům nevyhýbá a přijímá roli poddaného. I u některých mírných žáků, kteří se dříve týrání nezúčastňovali, lze pozorovat kruté chování, při kterém prožívají uspokojení. (Martínek, 2015, s. 148)

5. Stádium – totalita neboli dokonalá šikana

V posledním stádiu totalitní ideologie plně vítězí. Role jsou rozděleny na otroky a otrokáře. Nastupuje pravidelné vykořisťování otroků od materiálních hodnot, jejich těla, citů, rozumových schopností, školních znalostí apod.

Ve skupině zcela vítězí zlo, nápadně podobné fašismu s jeho ideologií pánů a otroků. Většina původně neutrálních členů skupiny se stále aktivněji zapojuje do týrání nebo šikanování realizuje. Zbytky lidskosti jsou vytěsněny, přijímající ideologii násilí, v níž není místa pro soucit s utrpením a zcela chybí pocit viny. Tento poslední stupeň šikany je příznačný spíše pro věznice, vojenské prostředí a výchovné ústavy pro mládež. V mírnějších případech se může vyskytnout i ve školách. (Kolář, 2001, s. 40)

1.5 Šikana fyzická a verbální

Šikana se dá rozdělit podle jejího provedení a dopadu. Patří sem šikana fyzická (bití, popálení, opaření, utlačování) nebo šikana verbální, také nazývána psychická (nadávky, zesměšňování, opovrhování, ignorace). Mezi nové formy šikany patří kyberšikana. Cílem kyberšikany je někomu ublížit prostřednictvím elektronických prostředků (SMS, MMS zprávy, úpravy fotek, výhrůžky na chatu). Útoky agresora jsou úmyslné a opakované.

Šikanu fyzickou a verbální dále dělíme na aktivní, pasivní a přímou, nepřímou. Rozdíl mezi aktivní a pasivní je zcela patrný. Buď se agresor aktivně podílí na agresi, nebo se stává pouze pasivním pozorovatelem agrese. Při přímé šikaně bývá útok směřován přímo na jedince, projevem nepřímé šikany může být útok na jeho osobní věci. (Martínek, 2015, s. 38)

Rozdělení dle Martínka (2015, s. 39-40):

Šikana fyzická aktivní přímá

Agresoři svoji oběť bijí, kopou, využívají fyzické převahy. Jedná se o záměrné ubližování jedinci.

Šikana fyzická aktivní nepřímá

Agresor pouze přihlíží, jak je oběti ubližováno. Většinou vymyslí způsob ublížení oběti, ale na samotnou agresi má svého člověka.

Šikana fyzická pasivní přímá

Fyzické bránění v dosahování školních cílů. Jedná se o ničení pomůcek, pravítek, rozlámání psacích potřeb a znehodnocování pokusů. Agrese podobného stylu se vyskytuje při praxích, kdy spolužáci zničí jinému téměř dokončený výrobek.

Šikana fyzická pasivní nepřímá

Agresor odmítne splnit oběti její oprávněný požadavek. Jedná se o odmítnutí uvolnit místo v lavici nebo znemožnění odchodu na záchod.

Šikana verbální aktivní přímá

Jedna z nejčastějších forem verbální šikany. Jde o urážky, nadávky, slovní ponižování. Útočníci nepovažují tuto agresi za něco nenormálního, dokonce žák s širokou paletou nadávek se může stát sociometrickou hvězdou třídy. Pedagogové by neměli přehlížet tento nešvar a jasně dát najevo, že nebudou tolerovat posměšky a vulgární slovník.

Šikana verbální aktivní nepřímá

Rozšiřování pomluv, které psychicky ubližují druhému. Jedná se o první stadium šikany tzv. ostrakismus. Jedinec se v kolektivu necítí dobře, protože je terčem pomluv a intrik.

Šikana verbální pasivní přímá

Agresor neodpovídá oběti na pozdrav či na otázky, ignoruje ho, stává se pro agresora neexistujícím. Pokud je útočník ve třídě oblíben, může to zapříčinit totální vyloučení oběti z kolektivu.

Šikana verbální pasivní nepřímá

Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co způsobil její trýznitel.

1.6 Kyberšikana

Moderní technologie přitahují zejména příslušníky mladé generace. Internet poskytuje dětem neomezené pole působnosti, ať se jedná o vyhledávání informací nebo jen přehrání filmu. Pro dospívající je internet zdrojem informací a také rychlým nástrojem komunikace. Užívání ale sebou nese rizika, kterým dítě není schopno předcházet, protože nemá zkušenosti dospělých. Pro veškeré komunikační technologie platí, že mohou být smysluplně využívány, ale i nebezpečně zneužívány. Konkrétní případ zneužití technologií je právě kyberšikana. Nejzásadnější problém této šikany je právě fakt, že se odehrává ve virtuálním světě. (Vágnerová, 2009, s. 91)

Výzkumy se shodují, že přibližně 40 % obětí útoků se nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Tento fakt nahrává agresorovi, aby své aktivity stupňoval a činil vše, co by si mnohdy tváří v tvář oběti netroufl. Agresorem se ve virtuálním světě může stát naprosto kdokoli. Zde neplatí pravidlo o fyzicky a psychicky silném útočnickovi. Útoky bývají směřovány na oběti se sníženou schopností se bránit, ale není tomu tak vždy. Oběti se v kyberprostoru může stát kdokoliv, především když si agresor oběti vybírá náhodně. Kyberšikana umožňuje agresorovi oběť pronásledovat kdykoliv a hlavně kdekoliv. Zde není možnost před útočником utéct do bezpečí. Trýznitel může šikanovat oběť, i když je v soukromí domova. Odhalení kyberšikany je velmi obtížné, neobjevují se zde žádné přímé znaky šikany, kterých by si dospělí mohli všimnout. (Vágnerová, 2009, s. 95)

Projevy kyberšikany podle Vágnerové (2009, s. 92):

- jedinec náhle přestane používat počítač či mobil
- dítěti se někdo snaží prostřednictvím počítače ukrást osobní údaje
- dítě je neklidné, nervózní, když mu přijde SMS zpráva nebo má číst e-mail
- vyhýbá se rozhovorům o tom, co dělá na počítači
- zasílá mu agresivní, urážlivé a obtěžující e-maily
- adresuje mu vulgární či výhružné zprávy
- zneužívá webové stránky, na nichž zveřejňuje vtipy, fotky, videa, které dítě zesměšňuje
- napadá oběť na komunitních webech, v diskusních fórech a při chatování
- při odchodu od počítače je dítě značně rozčilené nebo frustrované
- infikuje jeho počítač virem

Na upozornění problému zneužívání dětí na internetu tzv. „kybergroomingu“, byl natočen celovečerní dokumentární film „V síti“. Film otevírá doposud málo probírané téma zneužívání dětí na internetu. Autoři do filmu obsadili tři plnoleté dívky, které se vydávají za dívky ve věku 12 let. Psychosociální experiment má zviditelnit, s čím se v online prostoru potýkají děti, protože ze statistiky vyplývá, že bezmála třetina českých dětí na vlastní oči zažila, že před nimi někdo masturboval prostřednictvím webkamery. Virtuální predátoři pomocí sofistikovaných triků brzy získají důvěru oběti a snaží se z nich dostat obnažené fotografie. Jakmile se jim podaří vylákat fotky, začínají oběť vydírat, že je zveřejní na internetu. Pro účely filmu si autoři tyto manipulativní techniky vypůjčí a obrátí je proti predátorům. Role se obracejí a z lovců se stanou lovení.

Prevence proti kyberšikaně podle Liebezeitová (2020):

Důvěřovat s rozmyslem

Je zcela v pořádku, pokud dítě důvěřuje lidem okolo sebe, ale je třeba důvěřovat s rozmyslem. Musí si umět chránit svá osobní údaje a hlavně přístupová hesla, aby je nikdo nemohl zneužít. Heslo musí být tajemství, proto by ho děti neměly svěřovat ani svým nejlepším kamarádům. Důvod je prostý, kyberšikana je druhem nepřátelského chování od kohokoliv vůči komukoliv. Může se jednat právě o zneužití osobních údajů, popřípadě účtů oběti, až po zveřejňování fotek a videí, které dítě zesměšňují, ponižují ho a podobně.

Neprozrazovat o sobě všechno

Děti se aktivně zapojují do různých sociálních sítí, seznamek a podobných webových stránek. Děti se tímto způsobem baví, seznamují a sdílejí své zážitky. Touto cestou si budují sebevědomí, utvářejí názory a řeší svá trápení. Komunikace tímto způsobem není nic špatného, ale je třeba děti varovat, aby si chránily svoji pravou identitu. Nikdy totiž neví, kdo doopravdy sedí na druhé straně a jaký je jeho opravdový záměr. Musí se naučit rozpoznat falešné pokusy o seznámení, falešné žádosti o pomoc, či vylákání osobních údajů. Nejlepší obranou je na takové zprávy nereagovat, a pokud se opakují, vše se snažit ukládat jako důkazy proti pachateli.

Kyberšikana na rozdíl od klasické šikany probíhá nepřetržitě, stačí být online. Ročně volá na Linku bezpečí okolo sta dětí s tímto problémem. Nejdůležitější je dětem naslouchat. Možná budete překvapeni, jaké zkušenosti již stihly nasbírat. A nesmíte zapomínat, že vše se dá řešit. Pro případy, že si rodiče neví rady, vzniklo mnoho projektů na edukaci a prevenci kyberšikany.

Mezi nejznámější patří: <https://www.rodicovskalinka.cz>
<https://www.e-bezpeci.cz>
<https://www.internetembezpecne.cz>

Pokud chceme předejít kyberšikaně, doporučoval bych děti od brzkého věku seznamovat s pravidly bezpečí při pohybu ve virtuálním světě. Ve škole by měly být děti seznámeny s tzv. listinou dětských práv na internetu (Martínek, 2015, s. 178):

- Mám právo bádát, učit se a užívat si na internetu všechny dobré věci
- Mám právo nevyplňovat na internetu žádné formuláře a neodpovídat na otázky
- Mám právo uchovávat veškeré informace o sobě v tajnosti
- Mám právo se na internetu cítit bezpečně a být v bezpečí
- Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím
- Mám právo vždy požádat rodiče nebo vychovatele o pomoc
- Mám právo necítit se provinile, když se na obrazovce počítače objeví nevhodné věci
- Mám právo nahlásit dospělým každého, kdo se na internetu chová divně
- Mám právo, aby mě nikdo neobtěžoval a netrápil
- Mám právo, aby mi lidé na internetu prokazovali respekt

2 Účastníci šikany

Mezi hlavní účastníky patří agresor a jeho oběť. Vedlejšími účastníky jsou rodiče, sourozenci, učitelé, spolužáci, kamarádi atd. Informační média hrají také velkou roli. Agresor může napodobovat trestné činy, které se již odehrály. Všichni určitým způsobem ovlivňují danou situaci.

2.1 Typologie agresora

Iniciátor agrese je člověk, který se vyhnul duchovnímu růstu a ustrnul na počátečním stupni vývoje. Vše dělá jen kvůli svému prospěchu a je naprosto netečný k tomu, co způsobuje druhým lidem. Agresor je uzavřen do svého já a všechny jeho vztahy jsou zjevně nebo skrytě manipulující, prospěchářské a parazitující. V tomto stadiu duchovního vývoje má agresor pocit oprávněnosti, případně vyššího vedení. On je přece lepší než ti druzí, proto má moc rozhodovat a přivlastňovat si všechny výhody, které lze získat. (Kollář, 2001, s. 74)

Často kladená otázka, proč se dítě stane agresorem, co ho vede k tomu, že záměrně někomu ubližuje. Většinou vše začíná u rodiny. Kdyby v rodinné atmosféře u agresora bylo vše v pořádku, neměl by důvod ubližovat někomu jinému a tím uspokojovat své potřeby. Typologie agresorů dle Martínka (2015, s. 161-163):

Agresor hrubý, fyzický

Jedná se o jedince, který k týrání používá fyzické převahy. Šikanuje masivně a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašení ostatních. V jeho chování se projevují specifika rodinné výchovy. Agresor je za své přestupky tvrdě trestán, většinou bitím nebo zákazy. Agresí na své oběti si kompenzuje frustraci z výchovy.

Agresor jemný, kultivovaný

Jedná se o žáka v očích učitele velice slušného, ochotného, stává se někdy třídní hvězdou. Násilí a mučení obětí je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků, popřípadě vše organizuje a týrání za něj provádějí jeho pomahači. V rodinách těchto dětí panuje velice tvrdá výchova, která často připomíná vojenský dril bez lásky. Opět dítě zažívá zvýšené napětí, které musí někde kompenzovat.

Agresor srandista

Je optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních, v jeho chování je patrná snaha zesměšnit oběť. Rodina, z které tento jedinec pochází, je většinou volnomyšlenkářská. Hranice ve výchově takového dítěte jsou naprosto bezbřehé a nejasné.

Agresor spouštějící ekonomickou šikanu

Jde o děti, jejichž rodina preferuje nejnovější materiální vybavení svého potomka. Od rodičů jim však většinou chybí cit a opravdové rodičovské souznění. Těmto dětem není umožněno zažít stav, kdy musí po něčem toužit. Touha je důležitá, jestli nemusí toužit a všechno mají, nedokážou si ničeho vážit. Pokud si děti neváží materiálních věcí, velice těžko se naučí vážit si mezilidských vztahů. Klasickým příkladem jsou mobilní telefony a značkové oblečení. Mnoho žáků základních škol, kteří si nemohou dovolit tyto věci, často naráží na výsměch spolužáků a opovrhování.

Agresor, který se nudí

Jedinec je znuděn životem a při ubližování oběti cítí, že se konečně něco děje. Když oběť trpí, má takový jedinec pocit, že konečně žije a dělá něco, co ho baví. Tento jedinec není rodinou k ničemu veden. Prostě od rodiny dostává základní věci a dále si může dělat, co chce.

2.2 Typologie obětí

Jak se z někoho stane oběť? Říká se, že pes pozná, když se ho někdo bojí a podobné je to i s agresorem a jeho obětí. Agresor si vybere spíše nespělou a bázlivou kořist, než sebejistou osobu. Je ovšem pravdou, že obětí se může stát kdokoliv. Jinak řečeno, viditelné známky slabosti, fyzické nebo mentální postižení, velká nespělost, výrazné rysy nebo například silné brýle přitahují agresory, protože osoby s těmito vlastnostmi mohou být snadnou kořistí. (Bourcet, 2006, s. 22)

Největší problém je, že šikanovanými jedinci, jsou čím dál častěji hodní, ukáznění, bezproblémoví žáci. Dle Drtilové (2000, s. 122) se oběti násilí rozdělují do tří základních skupin. První skupinu tvoří lidé slušní, kvalitní, nositelé toho, co dobrého civilizace přinesla. Lidé, kteří jsou nositeli lidskosti, lidské normality. Druhou skupinou bývají lidé s vyšší hladinou úzkosti, nižším sebevědomím a pochybnostmi o vlastní osobě. Do třetí skupiny řadí potomky neagresivních nebo příliš úzkostných rodičů.

Oběť na první pohled

Děti jsou od raného věku vychovávány s přehnaným strachem, ochraňovány před nebezpečím okolního světa. U dětí je potlačována jejich přirozená aktivita, aby se jim něco nestalo. Většinou takové děti bývají odlišné od ostatních ve třídě. Neumí se prosadit, jsou zamklé, osamocené. Pokud se přidá i odlišnost fyzická např. jiná barva vlasů, velikost postavy, jsou tito jedinci jednoduchým terčem. (Martínek, 2015, s. 164)

Oběti setrvávající dlouhou dobu pod ochrannými křídly

Rodiče těchto dětí, převážně matky, si nedokážou představit, že jejich potomek dozrál do určité fáze vývoje a stává se samostatným. Myslí si, že nic bez jejich pomoci nezvládnou a proto za ně všechno vyřizují. Musí je stále hlídat, kontrolovat, doprovázet, atd. Takové děti se stávají terčem posměchu a snadnou kořistí agresorů, protože rodič za ně vše vyřídí a oni nejsou schopni se bránit. (Martínek, 2015, s. 165)

Handicapované děti

Nový trend ve školství tzv. inkluze, je začleňování postižených jedinců do klasických tříd. Proti tomuto trendu nelze nic namítat. Inkluze musí být promyšlená a kvalitně připravená, aby byla prospěšná, jak pro děti ve třídě (aby se naučili žít vedle postižených a naučili se jim pomáhat), tak pro postižené děti (aby se naučili do jisté míry soběstačnosti a zařadili se do normálního života svých vrstevníků). Jestliže inkluze bude provedena nepřípravě, doslova živelně, může být pro děti s postižením ohrožující. (Martínek, 2015, s. 165)

Učitelské děti

Doslova černá můra každého žáka je mít za učitele při výuce svého rodiče. Takový žák většinou trpí dvojnásob. Rodiče se vždy dozví o všech nedostatcích a svého potomka o to více kárají. Spolužáci na takové děti nahlízejí s opovržením, protože si o nich myslí, že vědí o všech testech nebo zkouškách dopředu. Samozřejmě to neplatí vždy. S přibývajícím stupněm docházky, např. na střední škole, to dovedou spolužáci v klidu akceptovat. Pokud se přesto někdo stane obětí jako tzv. „učitelské dítě“, tak jako východisko vidím změnu školy u žáka nebo rodiče. (Martínek, 2015, s. 166)

2.3 Charakteristika přihlížejících

Přihlížející patří k nejpočetnější skupině účastníků šikany. Skupina rozhoduje o dalším pokračování šikany, když bude dost silná, může dalšímu pokračování zabránit. Ve většině případů, přestože jde o žáky s pozitivním morálním profilem, tlak skupinových norem způsobí, že se před šikanou cítí bezbranní a paralyzováni. Proto na násilí neupozorní, oběť nebrání, agresory nezastaví a v pokročilých stadiích šikany se do ní někdy i aktivně zapojí. (Vágnerová, 2009, s. 88)

Z hlediska potírání šikany ve třídách je důležité se o přihlížející většinu opřít. Většinou mezi nimi narazíme na silné jedince, kteří jsou fyzicky vyspělejší, děti šikovné, sportovně nadané, žáky se sociální inteligencí a patřičnou dávkou zdravého sebevědomí. Když získáme tyto děti na naši stranu a dokážeme je zapojit v oblasti potírání šikany, potom budou mít naše snahy daleko větší naději na úspěch. Tyto děti by mohly být, jak dobrými kamarády oběti šikany, tak jejich ochránci. (Bendl, 2003, s. 49)

V projevech skupiny, která je poznamenána šikanou, se objevují tyto rysy (Vágnerová, 2009, s. 88):

- pokusy o šikanování se jich nedotýkají, nevnímají utrpení spolužáka a nemají s ním tedy soucit
- s ponižováním a mučením spolužáků sice nesouhlasí, ale neprojevují snahu útokům zabránit
- mají-li nějaké výhrady, jsou paralyzováni strachem, aby se vše nakonec neobrátilo proti nim

- postoje členů skupiny se pohybují od ustrašeného pasivního ne-souhlasu přes nezúčastněnost až po souhlasný postoj, případně aktivní účast

2.4 Rodina

Rodina je místo, kde se učíme životním rolím, překonávat překážky a jistotu, že nás někdo miluje a to i navzdory našim chybám. Každý člověk pro svůj rozvoj potřebuje naplňovat své potřeby. Potřeby dle Vágnerové (2009, s. 50-54):

Potřeba místa

Potřeba místa souvisí s pocitem někam patřit, mít domov, kde se cítíme dobře. U dětí, které neměly tuto potřebu naplněnou, bylo možno sledovat menší sebevědomí, nedůvěru, stranění se společností a třeba i agresivní chování.

Potřeba podnětů, péče a výživy

Rodiče by měli mít zájem o péči, podávat dítěti odpovídající výživu potravin, ale hlavně ho motivovat podněty s ohledem na jeho věk a schopnosti. Nedostatek podnětů, vede k tomu, že děti jsou znuděné a hledají vlastní zdroj zábavy, například šikanu.

Potřeba ochrany

Každý z nás potřebuje pocit bezpečí a životní jistoty. Proto vnímáme i z hlediska ochrany našich dětí jako povinnost vytvářet pocit bezpečí. Děti by měly být připraveny na různé hrozby ve světě, jak se jim rozumně vyhnout, nebo je bezpečně zvládnout. Nedostatečné naplnění potřeby se může projevit jako pocit ohrožení, který dítě ventiluje pomocí agrese na ostatních.

Potřeba podpory

Podporu potřebuje každý jedinec. Jde o akt povzbuzení, ocenění, či podpory, jenž člověka motivuje k dalšímu úsilí a rozvoji. Dítě vnímá podporu také jako bezpečné prostředí pro vyjádření vlastních názorů, pocitů a přání. Pokud nebude cítit podporu, nebude se chtít svěřit například s tím, že je šikanováno.

Potřeba hranic

Život bez hranic, bez limitů, není možný. Hranice svým dětem určujeme my, dospělí. Samozřejmě děti je neustále budou zkoušet překračovat a testovat, kam až mohou zajít. Proto je vždy třeba stanovit jasné a srozumitelné hranice. Výchova by měla být jednotná, to znamená nastavení shodných hranic od matky a otce.

Nedostatky v naplňování potřeb a výchově, mohou vést ke zrodu agresora nebo oběti. Typické znaky rodin obětí podle Bendla (2001, s. 95). Častý výskyt nadměrně ochranné matky, chybějící mužská postava z důvodu rozvodu, popřípadě nový přítel matky, který se na výchově nepodílí. Mezi další varianty patří neurotické rodiny, kde jsou členové nápadní celkovou nejistotou, poruchou sebehodnocení a úzkostí. Určitou obměnou byly rodiny obětí, které se k dětem chovaly nepřátelsky, tvrdě, kriticky až znevažujíc jejich důstojnost.

Rodiny iniciátorů šikany významně selhávaly v naplňování citových potřeb svých dětí. V rodinách chyběly duchovní a mravní hodnoty. Brát ohled na slabší bylo chápáno jako zbytečná malichernost. Děti se často setkávaly s brutalitou a agresí rodičů a v určitých případech to působilo, jako by násilí vracely nebo ho napodobovaly.

2.5 Mediální násilí

Média mají obrovskou moc při ovlivnění myšlení, jednání a citění lidí. Realita v médiích bývá zjednodušená, dochází k manipulaci s informacemi a upřednostňování některých názorů. Malé děti mají nízkou rozlišovací schopnost v tom, co je možné a co možné není.

Akční filmy mají děj pro pochopení naprosto jasný, jednoduchý až primitivní. Pro děti je však tento děj složitý, nedokážou se v něm orientovat, nemají jasno v tom, proč se hlavní hrdina chová agresivně, čeho chce agresí dosáhnout. Pokud děti často sledují tyto filmy, více si v hlavě utváří chování kladných hrdinů. Dostanou-li se potom do podobné situace, připomínající scénu z filmu, řeší svůj konflikt agresí jako jejich oblíbený hrdina.

Mezi další média, která mohou šířit agresi, patří počítačové hry. Je jisté, že počítač se stal neodmyslitelnou součástí našeho života. Spousta programů pomáhá dětem ve výuce. Existují hry, které pomáhají procvičit pozornost, schopnost orientace v prostoru nebo logické myšlení. Mezi negativní hry patří ty, ve kterých se do dalšího kola dostanete jen, pokud někoho zastřelíte. Děti toto chování mohou brát jako společenskou normu, agresi začnou brát za přirozený způsob sebezprosazování. Násilí v televizi nebo počítačových hrách přispívá k růstu agrese, ale vždy je nutné počítat i s jinými faktory, které pomohly vzniku agrese u jedince. (Martínek, 2015, s. 95-96)

Většina dosud provedených zahraničních i domácích výzkumů se zaměřuje na krátkodobý, bezprostřední efekt. Dlouhodobých studií je k dispozici velmi málo, což může vést ke zpochybnění předpokladu, že dítě, sledující pravidelně násilné televizní pořady, bude s větší pravděpodobností jednat agresivně v pozdějším věku. Je tedy zcela zjevné, že vztah mezi násilím v médiích a skutečnou agresi je ve skutečnosti tvořen mnohem více proměnnými, než kolik je možné ve výzkumech zachytit a kontrolovat. Obecně můžeme tvrdit, že agrese bude pravděpodobně výsledkem několika různých vlivů a ne výsledkem jednoho dominantního stimulu. (Suchý, 2007, s. 23)

3 Následky šikany

Šikana nemá jen dopad na oběť a agresora, ale postihuje celou skupinu. Dala by se přirovnat ke „granátu“. Střepiny z granátu létají do všech stran a poškozují, co jim stojí v cestě. První na řadě bývá rodina oběti, která je zasažena tragédií dítěte a se vzniklou situací se musí vypořádat. Mezi další zasažené patří učitelé a přihlížející. (Kolář, 2001, s. 99)

3.1 Následky pro oběť

O tom, jaké budou následky pro oběť, rozhoduje osobnost oběti, podpora rodiny, škola, vrstevnická skupina a agresorův styl šikany. Oběti nemluví, nechovají se a nevypadají jako normální šťastné dítě. Když je dítě zraněno šikanou, důsledky se projevují v následujících oblastech. (Fieldová, 2007, s. 64)

Fyzické důsledky:

- řezné rány, škrábance, modřiny a další zranění
- bolesti hlavy, zad, břicha
- pomočování, únik stolice
- vypadávání vlasů, problémy s pletí
- špatný spánek, noční můry
- stresové hormony snižují obranyschopnost organismu, takže dítě bývá častěji nemocné

Intelektuální důsledky:

- zhoršení soustředění, má potíže s učením a pamětí
- chybí motivace k práci a studium ho netěší
- soustředí se výhradně na učení, ale mimoškolním činnostem se vyhýbá
- dítě s poruchou učení nepřizná své obtíže ze strachu, aby se mu kolektiv neposmíval
- do školy chodí nepravidelně a zůstává pozadu
- pokud není velmi svědomité, mohou ho negativní emoce v učení znevýhodňovat

Sociální důsledky:

- dítě bývá poslední, koho vyberou do týmu na skupinový projekt, do družstva při sportu
- nebývá zváno na oslavy nebo přespání u kamaráda
- oběti se doma nebo s určitými přáteli cítí bezpečně, ale všude jinde mají strach z šikany
- obětem někdy dělá problémy navázat normální přátelství a stávají se z nich plaší nebo společensky izolovaní samotáři
- některé oběti jsou tak traumatizovány, že nedokážou navazovat přátelství ani poté, co šikana skončí

Citové důsledky:

- vysoká hladina strachu a úzkosti způsobuje, že je velmi obtížné dosáhnout klidového stavu
- dítě se nedokáže chovat uvolněně a pohodově, což je pro navazování společenských vztahů důležité
- oběť bývá zoufalá a rozzlobená kvůli tomu, jak s ním agresor manipuluje
- jiné oběti šikany své napětí ve škole potlačují a pak si je vybíjejí doma, kde se chovají hrubě
- některé děti šikany prudce oplácejí stejnou mincí, čímž situaci zhoršují, protože působí agresivně nebo provokativně

Následky mnohdy přetrvávají do dospělosti a oběť poznamenají na dlouhá léta po opuštění školy. Vedou k nízkému sebevědomí a společenské izolaci v dospělosti. Pro oběti, které prožili šikany v mládí, bývá někdy obtížné navazovat zdravé partnerské vztahy. Muži nemají dost sebejistoty, aby si upevnili sexuální identitu, někteří se nikdy neožení ani nenajdou partnerku. Oběti šikany někdy nedosáhnou vzdělání, k jakému mají předpoklady, a to v důsledku stresu, zhoršeného soustředění, snížené motivace a deprese. To jim zhorší uplatnění na trhu práce. (Fieldová, 2007, s. 71)

3.2 Následky pro agresora

Následky u agresorů bývají zcela odlišné. Agresori z řad dětí a dospívajících se často dostávají do nejružnějších skupin, sekt a v budoucnu zločineckých gangů. U agresorů je daleko větší riziko, že se dostanou do střetu se zákonem. Agresor, který za své činy nebyl nikdy potrestán, v sobě upevňuje postoj, že mu nic nehrozí a je připraven páchat další trestné činy. (Bendl, 2001, s. 39)

Trestné činy, které se často váží k šikanování:

- trestný čin omezování osobní svobody
- trestný čin vydírání
- trestný čin loupeže
- trestný čin ublížení na zdraví
- trestný čin poškození cizí věci

Pokud včas dokážeme jejich agresivní chování v dětském věku odhalit a hlavně zastavit, snížíme tím riziko jejich kriminalizace v dospělosti. Agresorům musí být vysvětleno, že to, co dělají, není správné. Agresor by se měl nad sebou zamyslet a svých činů litovat. Nesmí mít pocit, že to, co dělá je správné a on nebude potrestán. (Kolář, 2001, s. 127)

V opačném případě doběhne agresora jeho vlastní svědomí a pocit viny. Agresor si totiž uvědomí své jednání, což povede k tomu, že si své agresorské chování prožije s empatií vůči oběti. Na tento fenomén v minulosti poukázal nepříliš etický psychologický experiment Stanleyho Milgrama. Ten řekl lidem, že se účastní experimentu vlivu elektrošoků na učení. Účastníci měli při chybných odpovědích dávat najatému herci, který seděl za sklem v druhé místnosti, při špatných odpovědích elektrický šok podle vlastního uvážení od „lehkého šoku“ až po „těžkou ránu“. Velká část účastníků se byla schopna dostat postupně až na těžkou ránu a dát dotyčnému šok, i když vypadal, že je mrtvý. Několik účastníků původního experimentu bylo mnoho let poté vyhledáno. Účastníka, který odmítl dávat silnější šoky i přes naléhání vedoucího výzkumu, našli ve vězení, byl to psychopat ignorující autority. Účastník, který dal elektrošok nehybnému tělu, založil neziskovou organizaci. Byl natolik šokován tím, čeho je ve skutečnosti schopen, že dal výpověď v práci a celý svůj život zasvětil pomáhání ostatním, aby svou vinu odčinil. (Honzák, 2018)

3.3 Následky pro okolí

I na život ostatních členů, kteří nepatří do skupiny obětí nebo agresorů má šikana vliv. U přihlížejících se nepovažuje šikana za příjemný divácký sport nebo reality show. Mívají strach, že kdyby na šikana upozornili vedení školy, agresor by se na ně mohl zaměřit, nebo by je škola nepodpořila. (Fieldová, 2007, s. 72)

Hrozí tedy ztráta iluzí o společnosti, která by měla každému člověku zajistit ochranu proti jakékoli formě násilí. Vzhledem k této zkušenosti, že autority nezasahují, ačkoli jsou mravní i zákonné formy zcela evidentně porušovány, mohou pak tito jedinci jako dospělí k násilí a porušování zákona přistupovat stejně. Dochází tedy k porušení a pokřivení mravních a morálních postojů, a tím i k narušení celé společnosti a jejího systému, na němž je založena. (Lovasová, 2006, s. 15)

Každého rodiče rozruší, když je jeho dítě ve škole vystaveno šikaně. Navíc si agresor z dítěte někdy utahuje právě kvůli sourozenci nebo rodiči, což může neblaze ovlivnit vztah dítěte k dotyčné osobě. Šikana také ničí vzájemný respekt mezi žáky a učiteli. Někteří učitelé si kladou za vinu, že se jim včas nepodařilo odhalit šikanu a tím dítě ochránit. A nikomu se nelíbí důsledky, pokud rodič školu zažaluje nebo se o záležitosti začnou zajímat média. (Fieldová, 2007, s. 72)

4 Prevence šikany

Slovo prevence pochází z latinského slova „*praevenire*“. Prevencí šikany rozumíme souhrn aktivit zaměřených na odstranění či oslabení faktorů způsobujících její výskyt s cílem zastavit její růst nebo docílit jejího zmírnění. Půjde tedy o působení na příležitosti a podněty k páchání šikany, o působení na potencionální i reálné agresory a oběti a o vytvoření bariéry k jejímu páchání.

Prevence by nikdy neměla být stavěna do opozice k represí. Když budeme chtít někomu zabránit v nežádoucím chování, stanovíme pravidla, zákony a vyhlášky. Pro případ jejich porušení stanovíme postih, trest nebo nějakou sankci. Ten kdo pravidla poruší, musí vědět, že bude potrestán. Tím je na něj vytvářen tlak, který slouží k ochraně společnosti a má preventivní charakter. V takovém pojetí je represe součástí prevence. (Mahdalíčková, 2011, s. 91)

4.1 Strategie k omezení šikany ve škole

S šikanou je to podobné jako s chorobou. Seběmenší podcenění v zárodku může vést k závažným komplikacím. Opatření k prevenci šikany existuje celá řada, ale neexistuje žádný postup k omezení šikany, který by šel uplatnit za všech okolností. Každá škola musí sama zvážit, co bude v jejím případě nejúčinnější. (Fieldová, 2007, s. 140)

Prevence a efektivní řešení šikany bude účinné jen za určitých příznivých podmínek a okolností. Minimálním požadavkem je, aby zde byla snaha řešit problematiku šikanování ze strany vedení školy, učitelů, rodičů, ministerstva školství a dalších institucí, které mají co do činění s danou problematikou. (Bendl, 2003, s. 67)

Primární prevence

Prevence se uplatňuje v případech, kdy k šikaně ještě nedošlo. Spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, v informovanosti dětí, rodičů a veřejnosti o šikaně a preventivních aktivitách školy. (Bendl, 2003, s. 78)

Příklady primární prevence:

Vytvořit konkrétní celoškolní strategii

Škola by si měla vypracovat celoškolní filozofii obrany proti šikaně podpořenou o aktivní program prevence. Program by měl obsahovat kázeňský řád, protokol, či jasně daná pravidla pro každého člena školní komunity, přesně definované činy, které se posuzují jako šikana např. kyberšikana. Strategie bude úspěšná jen tehdy, pokud se na ní bude podílet celá škola (ředitel, učitelé, žáci, přidružené organizace atd.). Programy musejí být obecné a zahrnovat šikanu na všech úrovních, nejen v jedné problémové třídě. (Fieldová, 2007, s. 140)

Vytvořit tým

Škola by si měla vytvořit výbor, či tým, v boji proti šikaně. Zastoupeny by měly být všechny skupiny související se školou, např. studenti, učitelé, rodiče, personál školy. Členové se budou určitě obměňovat, ale cíl zůstává pořád stejný, soustředit se na omezování šikany. Tým by měl využívat skupinových diskuzí, rad kolegů a odborníků, výběru již úspěšně aplikovaných programů, které vhodně začlení do učebních osnov. Minimálně jednou ročně posoudit účinnost programů, a pokud je třeba, obohatit je o nové materiály a zbavit je toho, co je neúčinné. (Fieldová, 2007, s. 141)

Posílení demokracie ve třídě a ve škole

Veškeré chování učitele by mělo být protkáno demokratickými prvky a učitel by měl být v první řadě učitelem demokracie. Tento bod velmi úzce souvisí s rozvíjením sociálních dovedností.

Hlavní zásady třídní demokracie:

- Dávat žákům možnost volby
- Ptát se žáků na jejich názory a přání, trpělivě jim naslouchat, diskutovat s nimi, zvyšovat toleranci k odlišným názorům
- Pěstovat žákovskou samosprávu
- Otevřeně informovat rodiče o problémech školy i nepříjemných událostech a chybách, ke kterým došlo
- Školní politika otevřených dveří-umožňovat rodičům co nejčastější přístup do školy

Třídní komunita je demokratickou formou organizace života ve třídě, která dává žákům možnost jistého svobodného správní moci ve třídě. Všichni žáci třídy tak mají významný vliv na dění ve třídě, což je nejlepší ochranou před zneužitím moci na všech úrovních. (Kolář, 2001, s. 193)

Vytvářet vztahy s veřejností

Dobře cílená reklama informující veřejnost o tom, že něco je špatné nebo dobré, dokáže přimět lidi změnit své chování. Úspěšně zafungovala reklama v úsilí přesvědčit řidiče, aby před jízdou nepili alkohol nebo přestali kouřit. Žáci, rodiče, personál i místní komunita musí být školou informováni, že šikana je špatná a těm, kdo se jí dopouštějí, hrozí trest.

Některé způsoby, jak škola může dát najevo svůj postoj k šikaně:

- školní zpravodaj, informace v žakovských knížkách, webové stránky školy, rozesláním e-mailů, či pomocí SMS
- různé semináře, přednášky, školní shromáždění
- zapojení známých osobností, kteří mohou dál předávat sdělení, že šikana je špatná
- propagační materiál (nálepky, náramky přátelství, magnety, školní plakáty). (Fieldová, 2007, s. 143)

Rozšířit vzdělávací program

Najdou se školy s perfektním, na faktech založeným programem proti šikaně, ale je jich jen velmi málo. Většina škol nemá žádný nebo velmi omezený program. Měl by být rozplánován podle potřeb věkové skupiny od šesti do šestnácti let. U žáků základních škol by se měla pozornost soustředit na třídní kolektiv, aby třídní učitel mohl zdůraznit negativní aspekt šikany. Učitelé středních škol mohou informace o šikaně začlenit do svého předmětu např. psychologie, společenské a humanitní vědy, náboženství, zdravotní vědy nebo tělocviku. (Fieldová, 2007, s. 144)

Proškolit studenty, personál i rodiče

Pokud chce škola šikanu opravdu omezit, musí si vypracovat průběžné školicí programy pro žáky, personál školy, učitele a rodiče. Při proškolení by se mělo využít jak vlastních zaměstnanců, tak odborníků zvenčí.

Odborníci z řad zaměstnanců školy by měli provádět průzkum situace ve škole, provádět osvětu v chápání násilí a lidských práv. Demonstrovat studentům, personálu a rodičům jak mají zasáhnout, jsou-li svědky šikany a pravidelně se účastnit externích školicích programů.

Externí odborníci většinou působí v oblasti psychologie a sociálních prací, na univerzitách a v psychologických a psychiatrických poradnách pro děti a mládež. Jejich úkolem je poskytnout informace a učit dovednosti, které by běžný učitel a vychovatel sháněl léta. Pomoc při zjednodušení programu proti šikaně a jeho začlenění do práce zaměstnanců školy.

Specifika osvěty mezi studenty:

- žáci musejí pochopit co znamená šikana, jaký je úhel pohledu oběti i agresora a jaká je jejich role v kolektivu vrstevníků
- studenti se naučí ostatním vyjadřovat podporu a vcítění, kdy a jak zasahovat do konfliktů a řešit je
- měli by oznamovat šikanu bez obav, že dostanou nálepkou „práskáče“.
- schopnosti, které je třeba u žáků posílit, zahrnují budování sebevědomí, řešení konfliktů, motivace, zvládání stresu a hněvu, vcítění a asertivitu

Specifika osvěty mezi školním personálem:

- vypracovat přiměřeně věku dětí třídní protokoly, strategie, pravidla a hesla, např. NN - neustupuj násilí.
- dodat přihlížejícím a vrstevníkům sílu vhodně zasáhnout
- strukturovat třídu tak, aby agresoři byli pod dohledem a oběti chráněny
- podporovat děti, které mají horší sociální schopnosti v účasti na školních aktivitách
- pomáhat rozzlobeným nebo vyděšeným rodičům a zároveň zůstat klidní, soucitní a hlavně neutrální

Specifika osvěty mezi rodiči:

- zahrnout rodiče do práce na pravidlech a preventivních programech
- proškolit rodiče v oblasti různých forem šikany a schopnosti budovat odolnost u svých dětí
- informovat rodiče o postupech a protokolech, které škola zavedla v odhalených případech šikany a o průběhu vyšetřování

- zapojit rodiče do života školy pomocí rodičovských výborů, studentských projektů, společných projektů, či trénování sportovních družstev

(Fieldová, 2007, s. 146)

Sekundární prevence

Prevence se uplatňuje v situaci, kdy už k šikaně došlo a kde musíme použít taková opatření k nápravě, aby se problém už znovu neobjevil. Radíme sem včasnou diagnostiku, vyšetření šikany, rozhovor s rodiči oběti, jednání s rodiči agresora, postih agresora a další. (Bendl, 2003, s. 78)

Příklady sekundární prevence:

Vypracovat postupy krizového řízení

Škola musí působit jako rozhodčí fotbalového zápasu. Okamžitě zasáhnout podle předem stanovené struktury, která jim umožní konstruktivním způsobem šikanu zlikvidovat. Jen tak budou studenti škole důvěřovat a vědět, že je někdo vyslechne a podpoří. Školy bývají rušná a stresující místa. Učitel může na oběť šikany narážet kdekoli na školní chodbě, hřišti, toaletách apod. Učitel musí být schopen určit jakou metodou řešit danou situaci a jak ji nejlépe použít.

Přímý přístup:

Učitel se přímo obrátí na agresora nebo oběť a zjistí, co se děje. Vysvětlí, jaké budou následky, pokud s takovým chováním nepřestanou. Ve většině případů by mělo takové varování stačit, ale může se stát, že šikana pokračuje, pak je třeba držet se dalších schválených postupů.

Mediace spolužáky:

Jedná se o starší žáky, kteří jsou proškoleni k tomu, aby zasahovali při střetech na školní půdě nebo i jinde. Tato metoda je užitečná, pokud má oběť odvahu problém oznámit a řešit. V případě složitějších incidentů má mediátor podporu školy.

Neobviňovací přístup:

Učitel nebo školní psycholog vystupuje v řešené situaci jako prostředník. Vyslechne oběť, pak se sejde s agresorem a ostatními vrstevníky, kteří by mohli mít pozitivní vliv. Při schůzce probíhá snaha o vysvětlení, jaké trápení vzniklá situace oběti působí. Studenti nejsou obviňováni, ale povzbuzováni k tomu, aby oběti projevili podporu a začali se cítit odpovědní za to, že jí můžou pomoci.

Nápravná technika:

Jedná se o demokratickou metodu, respektuje všechny zúčastněné a podporuje vzájemné vcítění. Všichni zúčastnění se sejdou v malé či větší skupině, včetně oběti, agresora, přihlízejících, personálu školy a rodičů. Sezení skupiny řídí školený mediátor, který postupně vyslechne verzi události každého zúčastněného a také jak na něj působila. Cílem by měl být rozvoj vcítění, vyřešení konfliktu, posílení zodpovědnosti, náprava škod a dospět k řešení. Rovněž je prověřen školní systém opatření proti šikaně a jsou odhaleny jeho případné nedostatky. (Fieldová, 2007, s. 150-152)

Jasně definované následky při porušení pravidel

Přesně formulovaný kázeňský řád a konkrétně stanovené odstupňované následky pro studenty, kteří porušují stanovené hranice a prohřešují se proti zásadám omezování šikany, by měla mít každá škola. Při kumulování prohřešků u stejného agresora v průběhu školní docházky, by měla hřištníka vyloučit z účasti na významných školních a společenských akcích, či sportovních událostech. Dále by mělo dojít k upozornění nadřízeného, rodiče dítěte a doporučit agresora na individuální a rodinnou terapii. Prohřešky tohoto druhu vyžadují kázeňská opatření např. veřejnou omluvu, zůstávání po škole, třídní důtky a v nejhorším případě vyloučení. (Fieldová, 2007, s. 153)

Vyšetřování šikany

Předpokladem úspěšné práce učitelů proti šikaně mezi žáky je pečlivý záznam všech případů šikanování. Záznam by měl obsahovat širší souvislosti šikany, přijaté opatření a další důsledné sledování. Podobný záznam může dobře posloužit při rozhovorech s rodiči agresorů jako usvědčující materiál. (Bendl, 2003, s. 79)

Každý případ šikany by měl být řádně vyšetřen a vést ke konkrétnímu závěru. Ve škole musí být bezpečná atmosféra, která umožní oběti nahlásit šikanu a sdělit svůj příběh beze strachu z odvety. Bohužel některé děti se bojí šikanu oznámit nebo poté, co je odhalena, snižují její závažnost. Škola musí stejně vyšetřovat jak jednorázové útoky, tak dlouhodobé, aby získala představu o rozsahu problému. Zjistit účastníky šikany, frekvenci útoků, míru a místa, kde k ní docházelo. Posoudit zda kroky, co podnikla škola, byly úspěšné v boji proti šikaně. (Fieldová, 2007, s. 146)

Zlepšení prostředí školy

Každá škola by si měla vytipovat riziková místa, kde dochází k šikaně. Postarat se o zabezpečení takových míst prostřednictvím zesílených dozorů, instalováním bezpečnostních kamer nebo zaměstnáním hlídače. Uspořádání škol se liší. Každý pokus vylepšit školní prostředí např. rozšíření cestiček v areálu školy, studentské plakáty na chodbách, upravené zahrady, lavičky a další inovace, které obecně působí přívětivě a vstřícně. Úplné vymýcení šikany zůstává vzdáleným cílem, je důležité sledovat školní prostředí a dávat pozor, jestli se obětem nic neděje, agresori se chovají slušně a vrstevnická skupina si nepřipadá bezmocná a cítí se bezpečně. Minimálně jednou za rok by škola měla posoudit svoje vnitřní strategie a programy, aby se ujistila, že míru šikany skutečně snižují. Škola může programy upravovat, nahrazovat či vylepšovat, kdykoli potřebuje. (Fieldová, 2007, s. 149)

Terciární prevence

V současné době zatím není zavedena, ale uvažuje se o ní. Tato prevence by umožňovala školám využívat speciální pracoviště, kde by se celodenně pracovalo především s agresorem. Nutnou podmínkou je však možnost nebezpečného iniciátora brutální a kriminální šikany ze školy vyjmout a přemístit na speciální pracoviště. (Bendl, 2003, s. 78)

4.2 Linka bezpečí

Za účelem prevence a pomoci v boji proti šikaně vzniklo mnoho organizací. Mezi nejznámější a nejdéle trvající patří linka bezpečí. Linka bezpečí byla založena v roce 1994. Hned první měsíc její číslo vytočilo 15000 dětí. Na bezplatném telefonním čísle 116 111 jsou v kteroukoliv denní či noční dobu připraveni kvalifikovaní odborníci.

Významný důvod vyhledávání telefonní krizové pomoci dětmi je i celková nedůvěřivá společenská atmosféra vůči dětem, která nepřisuzuje jejich výpovědím velkou váhu. Zkušenosti linky bezpečí svědčí o tom, že část problémů, se kterými se na ni děti obrací, vzniká jako důsledek zanedbání péče u jiných institucí.

Díky osvětě a spolehlivému fungování linky bezpečí si děti a dospívající pod tímto pojmem představí místo, kam mohou napsat nebo zavolat vždy, když je něco trápí, když se ocitnou v nouzi nebo si nevědí s něčím rady. Anonymita a vysoká důvěrnost vedených hovorů umožňuje dětem a dospívajícím svěřit se s problémy, které je trápí. Mezi nejzávažnější problémy, s nimiž se děti na linku bezpečí obracejí, patří problémy sexuálního zneužívání, tělesného nebo psychického týrání, citového zanedbání nebo jakékoliv ohrožení, do kterého se bohužel dostaly nejčastěji vinou svých blízkých. Hovor s dětmi vedou konzultanti linky bezpečí na základě předem formulovaných pravidel a postupů. (Pöthe, 1999, s. 10)

Součástí pomoci dětem na lince bezpečí je činnost krizového centra. Poskytnutím jména a adresy dává oběť svolení informovat o jeho možném ohrožení státní orgán, který zodpovídá za ochranu dětí před ubližováním. Ideálním nástrojem jak pomoci trpícímu dítěti, je možnost jeho osobní návštěvy v krizovém centru. V centru se zhodnotí psychický stav dítěte a jeho rodinná situace a zjistí se, jak moc je ohroženo. Po analýze všech rizik se stanoví plán zahrnující sociálně-právní ochranu dítěte, založený na spolupráci s azylovým a nemocničním zařízením. Další krok je poskytnutí individuální psychiatrické a psychologické péče, která může trvat několik měsíců i let. Cílem psychoterapeutické péče je předejít rozvoji závažnějších následků způsobených psychickým, tělesným nebo sexuálním násilím. (Pöthe, 1999, s. 12)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíl a výzkumné otázky

Cíl

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak vnímají problematiku šikany žáci ve věku od 12 do 16 let v dětském domově se základní školou na Klatovsku. K naplnění cílů jsem použil analýzu provedenou formou dotazníku. Zkoumaná data byla statisticky vyhodnocena a níže pomocí grafů v procentech znázorněna. Z dat by mělo být patrné, zda se děti již se šikanou setkaly a zda se šikana vyskytuje v této škole. Bude navržena vhodná strategie k omezení šikany na této škole a výsledky předány výchovnému poradci, který by je měl použít v prevenci proti šikaně.

Výzkumné otázky

1. Znájí děti, co znamená pojem šikana?
2. Zažily děti šikanu?
3. Vyskytuje se šikana na této škole?
4. Vědí děti, jak se mají zachovat při výskytu šikany?

6 Vlastní šetření

Výzkum praktické části své práce jsem provedl pomocí empirického šetření. Šetření jsem provedl v zimě roku 2020 v dětském domově se základní školou na Klatovsku. Se školou, metodami a výsledky Vás dále seznámím.

6.1 Škola a žáci zapojení do šetření

Pro své šetření jsem si vybral dětský domov se základní školou. Jedná se o školské zařízení řízené přímo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Děti jsou do domova umísťovány pouze na základě soudem nařízené ústavní nebo uložené ochranné výchovy. Dětský domov zabezpečuje dětem vzdělávání v základní škole. V základní škole se dětem individuálně věnují a dle jejich schopností a možností se tak mohou žáci vzdělávat podle různých vzdělávacích programů školy. Zařízení je v nepřetržitém provozu a poskytuje dětem plné přímé zaopatření, včetně ošacení, školních potřeb, kapesného, pravidelné zdravotní péče atd., jak to ukládá zákon č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

V areálu školy se nachází: internát, škola, tělocvična, kuchyně, jídelna a prádelna. Internát je rozdělen na dívky a chlapce a má kapacitu 40 lůžek. Výuka ve škole je malotřídního typu, což znamená, že v jedné třídě probíhá výuka dvou až tří ročníků najednou. Po ukončení povinné školní docházky mají děti několik možností jak pokračovat ve svém životě. Při zmírnění výchovných obtíží a narovnání situace v rodině bývá soudu doporučeno zrušení ústavní výchovy. Pokud to není možné, navrhuje se zařazení dítěte do běžného dětského domova poblíž bydliště. Při setrvávání výchovných problémů odchází děti, dle jejich výběru, do jiných výchovných ústavů pro mládež, kde pokračují ve své přípravě na budoucí povolání. Pro velký zájem ze strany dětí se vedení školy rozhodlo i k další variantě a tou je setrvání v zařízení do doby, než se postaví na vlastní nohy.

Dětem je nabízena celá řada mimoškolních výchovných činností. Jsou organizovány a začleněny do výchovně vzdělávacích činností na internátě a koncipovány jako společné akce celého zařízení. Součástí areálu je zmodernizovaná cvičná kuchyňka, výtvarná a pracovní dílna, posilovna, víceúčelové hřiště, venkovní posezení s ohništěm a také venkovní bazén.

V každodenní práci pedagogů, asistentů pedagogů a vychovatelů je snaha o co nejkvalitnější resocializační práci s dětmi. Projevuje se minimálním počtem úteků ze zařízení, minimálním počtem rizikových forem chování a tím umožňuje dětem návrat do běžného života. Dle zaměstnanců zařízení je úspěchem zejména to, že si děti po odchodu ze zařízení vedou dobře a nemají problémy se zákonem.

6.2 Metoda vlastního šetření

Sběr dat pro mou bakalářskou práci proběhl formou dotazníkového šetření v dětském domově se základní školou na Klatovsku.

Dotazníková metoda patří mezi kvantitativní metody výzkumného šetření veřejného mínění. Tato metoda se nejvíce používá v marketingu, managementu, sociologii, psychologii atd. Díky této metodě je možné sesbírat velké množství dat s méně podrobnými informacemi. Tyto informace mohou být aplikovány na širší okruh lidí. Dotazník se může skládat z otevřených, polootevřených či uzavřených otázek. Aplikován může být ústně, telefonicky nebo je zde možnost písemně odpovědět na otázky. Většinou se jedná o anonymní dotazy, kdy respondent není znám.

Dotazník obsahuje 14 otázek a jsou namíchany otázky otevřené, polootevřené a uzavřené. Otevřené otázky umožňují volné odpovědi. Přináší velké množství odpovědí, ale jsou náročnější na zpracování a na čas potřebný pro vyplňování dotazníků. Polootevřené otázky jsou kombinací otevřených a uzavřených otázek. Typ polootevřených otázek jsem používal v případech, kdy byla větší škála odpovědí, než kterou jsem zvolil do nabídky. Uzavřené otázky se také v dotazníku vyskytují. Mají jasně daný výběr odpovědí a pro respondenty představují jasné a rychlé odpovědi. Dotazník jsem nejprve nechal vyplnit dětmi v kroužku mladého hasiče v obci, odkud pocházím, abych si ověřil srozumitelnost otázek. Projevily se drobné nedostatky, které byly následně odstraněny. V úvodu je popsáno, že je dotazník anonymní a je vysvětleno, jakým způsobem se má odpovídat na otázky a pro jaké účely bude sloužit. Následují samotné otázky, které mi měly co nejvíce přiblížit, zda se respondenti se šikanou setkali a kolik toho o šikaně a její prevenci vědí. V závěru dotazníku jsou otázky směřované na věk, pohlaví respondenta a poděkování za vyplnění.

Pro dětský domov se základní školou na Klatovsku jsem připravil 40 dotazníků a předal je zaměstnankyni ústavu. Paní s dětmi pracuje každý den a vedla dohled nad vyplněním dotazníků. Zpět se mi vrátilo 36 vyplněných dotazníků. Při vyhodnocení jsem narazil jen na jeden neúplně vyplněný dotazník. Buď měl respondent málo času, anebo převládla neochota vyplnit dotazník. Dotazník byl vyřazen, s tímto problémem jsem již dopředu počítal.

6.3 Výsledky šetření

1. Otázka – Co podle tebe znamená výraz šikana?

Úvodní otázka měla prověřit, zda respondenti vůbec vědí, co je šikana. Zvolil jsem typ otázky polootevřené s možností zakroužkovat více odpovědí najednou. Čtyři odpovědi byly dané a jedna doplňková. Nejčastější odpověď respondentů bylo bití, opakované posmívání a zesměšňování. V doplňkové odpovědi se objevila psychická šikana a ponižování. Z odpovědí je patrné, že děti dobře vědí, co znamená výraz šikana.

Graf 1 – Co podle tebe znamená šikana? Zdroj: vlastní vytvoření

2. Otázka – Znáš ve svém okolí někoho, kdo šikana je jiné děti?

Otázka byla položena jako uzavřená. Tato otázka měla poukázat na to, zda se respondenti ve svém životě setkali s šikanou. Z odpovědí je patrné, že jen každé čtvrté dítě se nesetkalo s šikanou a ani nezná nikoho ve svém okolí, kdo by jinému ubližoval. Na tomto grafu je patrné, jak nelehký život mají děti v dětském domově. Na běžných základních školách bývají křivky více v rovnováze.

Graf 2 - Znáš ve svém okolí někoho, kdo šikanuje? Zdroj: vlastní vytvoření

3. Otázka - Byl/a jsi někdy sám/a šikanován/a?

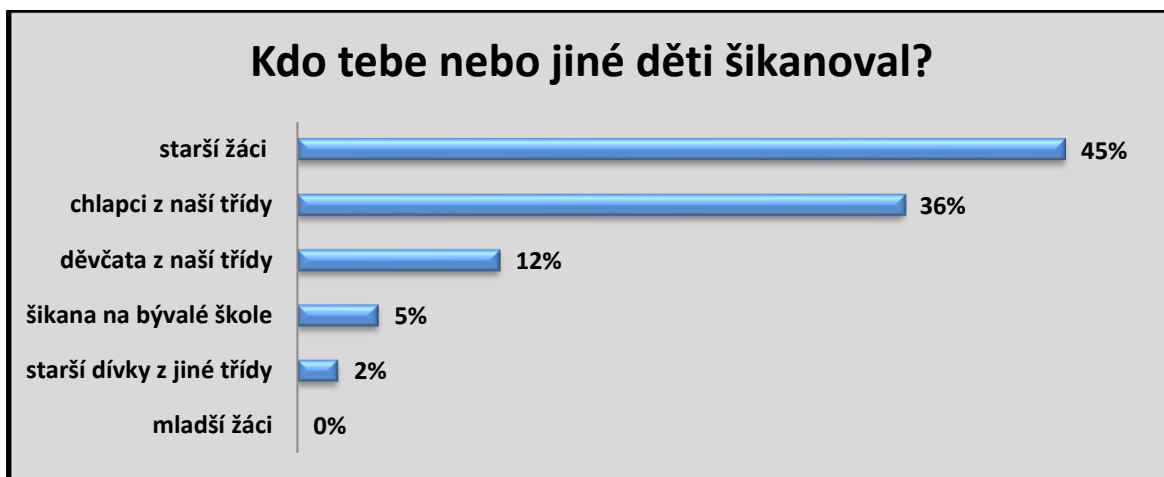
Otázka byla položena jako uzavřená. Zde se respondenti dělili na dvě skupiny. Ti, kteří odpověděli ne, pokračovali až otázkou č. 7. Ostatní ve vyplňování dotazníku pokračovali dále. Z grafu vyplývá, že víc jak polovina dotázaných byla šikanována. Osobně bych řekl, že to je velmi alarmující číslo.

Graf 3 - Byl/a jsi někdy sám/a šikanován/a? Zdroj: vlastní vytvoření

4. Otázka - Kdo tebe nebo jiné děti šikanoval?

Jedná se o polootevřenou otázku, která má čtyři dané odpovědi a jednu otevřenou. Dotázaní opět mohli vyznačit více odpovědí najednou. U dané otázky bylo nejčastější odpovědí starší žáci a chlapci z naší třídy. V doplňkové odpovědi se objevila šikana na bývalé škole a šikana od starších dívek z jiné třídy. Z odpovědí je patrné, že šikana v tomto ústavu je spíše doménou starších, a tedy i fyzicky silnějších jedinců.

Graf 4 - Kdo tebe nebo jiné děti šikanoval? Zdroj: vlastní vytvoření

5. Otázka - Jak často k šikaně docházelo?

Z odpovědí žáků na tuto otázku jasně vyplývá, že i přes velkou snahu zaměstnanců ústavu k šikaně dochází pravidelně. Otázka je polootevřená a má tři dané odpovědi a jednu otevřenou. V 75 % se děti se šikanou setkávají minimálně dvakrát až třikrát do měsíce. V otevřené odpovědi respondenti uváděli, že si nepamatují nebo neví.

Graf 5 - Jak často k šikaně docházelo? Zdroj: vlastní vytvoření

6. Otázka - Kde se šikanování odehrávalo?

Odpovědi na tuto otázku byly pro mě velké překvapení. Očekával jsem nejvyšší výskyt šikany na internátě, kde dozor není vždy stoprocentní, ale nebylo tomu tak. Z výsledků je patrné, že šikana se nejčastěji odehrává v prostorách školy, např. ve třídě, na toaletách nebo v šatně. Otázka byla polootevřená s jednou možností otevřené odpovědi. V otevřené odpovědi respondenti zmínili vycházky, které mají zákonem stanovené každý den.

Graf 6 - Kde se šikanování odehrávalo? Zdroj: vlastní vytvoření

7. Otázka - Kdybys byl/a šikanován/a, jak by ses zachoval/a?

Tato otázka má poukázat, zda by se děti s šikanou někomu svěřily, nebo by si problém nechaly pro sebe. Také nám odhaluje, komu důvěřují a komu by se dokázali svěřit. Z grafu lze vypočítat, že by nejvíce důvěřovali a svěřili se s problémovým chováním učitelům. Na druhém místě se umístila rodina, což je velmi dobrá zpráva, že děti na své rodiče nezanevřeli. Z jedné otevřené odpovědi, která byla v této otázce, vyplynulo, že by problém řešili obranou nebo zavolali policii.

Graf 7 - Kdybys byl/a šikanován/a, jak by ses zachoval/a? Zdroj: vlastní vytvoření

8. Otázka – Jakou radu bys dal/a spolužákovi, o kterém víš, že je šikanovaný?

Otázka byla položena jako polootevřená. Obsahovala pět daných odpovědí a jednu otevřenou pro doplnění. V otevřené odpovědi se objevila jen jedna odpověď od respondenta a tou bylo „promluvit si s agresorem“. Respondent zde krásně vysvětluje, jak je třeba agresora konfrontovat hned v počátku šikany. Uvedl také, že vše oznámí vedení školy. Z daných odpovědí jasně dominuje odpověď „svěřit se dospělému“. Dotázaní dobře vědí, co by spolužákovi poradili, ale také vyplynulo, že když se stanou obětí sami, tak se většinou bojí o problému mluvit.

Graf 8 – Rada pro šikanované. Zdroj: vlastní vytvoření

9. Otázka – Jaký důvod podle tebe vede některé děti k šikanování?

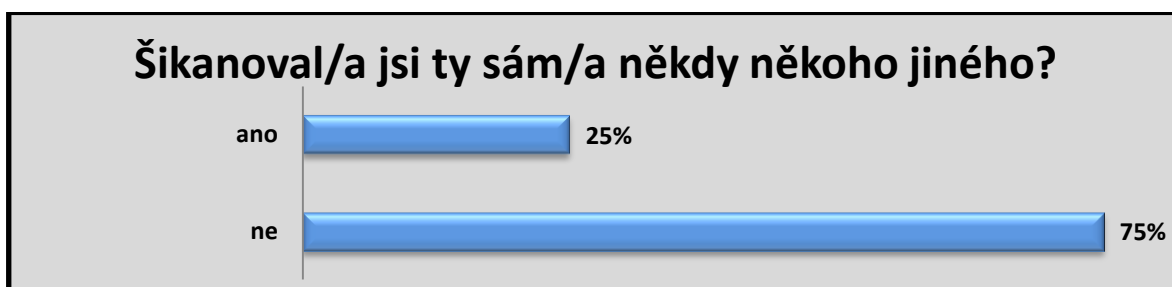
Odpovědi na otázku č. 9 krásně navazují na odpovědi z otázky č. 6, kde se šikanování nejvíc odehrávalo a respondenti odpověděli ve třídě. Jako důvod, proč někdo někomu ubližuje, uvedli dotázaní snahu agresora být středem pozornosti. Z toho vyplývá, že agresor rád ponižuje svoji oběť před publikem. Otázka č. 9, byla polootevřená s jednou možností pro otevřenou odpověď. Respondenti v otevřené odpovědi uvedli „potřebu vybit si zlost“.

Graf 9 - Důvod k šikanování. Zdroj: vlastní vytvoření

10. Otázka - Šikanoval/a jsi ty sám/a někdy někoho jiného?

Jedná se o klasickou uzavřenou otázku. Z odpovědí je patrné, že v dětském domově, je každý čtvrtý žák potencionálním agresorem. Samozřejmě nevíme, jestli šlo o jednorázovou šikanu nebo dlouhodobou, fyzickou nebo duševní. Proto je třeba zvýšit preventivní opatření a snažit se odhalit každé nevhodné chování dětí, aby se procento potencionálních agresorů snižovalo.

Graf 10 - Šikanoval jsi někdy někoho jiného? Zdroj: vlastní vytvoření

11. Otázka - Chodíš rád/a do své školy, třídy?

V otevřené otázce č. 11 respondenti nejčastěji odpověděli „ano“, rádi chodíme do naší školy a třídy. Druhá nejčastější odpověď byla „moc ne“ s několika dodatky. Nejčastěji dotázaní dodali, že je to ztráta času, nechce se jim vstávat nebo je učení nebaví. Dobrá zpráva pro dětský domov je v tom, že ani jeden dotázaný neuvěděl šikanu mezi důvody, proč se jim nechce chodit do školy.

Graf 11 - Navštěvuješ rád školu? Zdroj: vlastní vytvoření

12. Otázka - Jsi svědkem, jak skupina tří chlapců bije mladšího spolužáka. Co uděláš?

Tato otevřená otázka má poukázat na to, zda žáci vědí jak se zachovat, když se dostanou do situace, která je popsána v otázce. Pohled na odpovědi nám potvrzuje, že dotazovaní by se vyhnuli konfrontaci s agresory a vše raději nahlásili dospělému. Na druhém a třetím místě máme konfrontaci agresorů a tedy zastání se oběti. Jen ve 3 % respondenti netuší, jak by se měli zachovat.

Graf 12 - Svědek nevhodného chování. Zdroj: vlastní vytvoření

13. Otázka - Kamarád/ka se stane terčem posměšků spolužáků. Co uděláš?

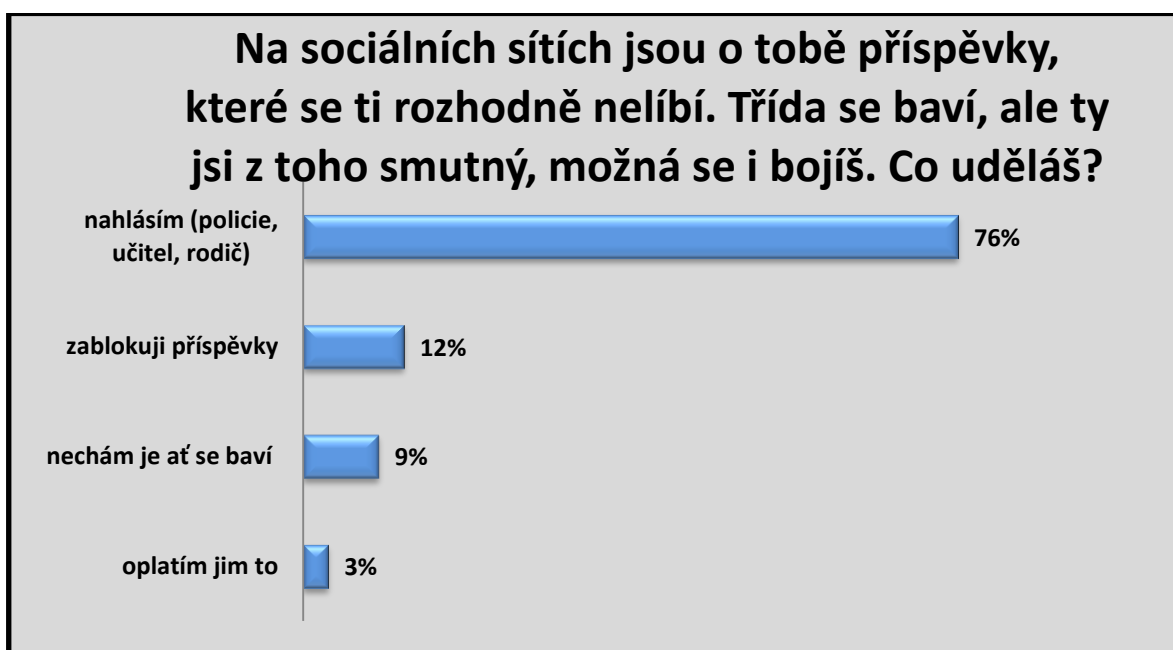
Otevřenou otázkou jsem chtěl zjistit, zda děti vědí, jak se správně zachovat, když se ve třídě objeví první stadium šikany tzv. ostrakismus. Dobrou zprávou je, že ve většině odpovědí děti volí snahu o nahlášení, případně konfrontaci útočníků. Pokud by se situace neřešila, může velmi lehce dojít k přechodu do druhého stadia šikany.

Graf 13 - Kamarád je terčem posměšků. Zdroj: vlastní vytvoření

14. Otázka - Na sociálních sítích jsou o tobě příspěvky, které se ti rozhodně nelíbí. Třída se baví, ale ty jsi z toho smutný, možná se i bojíš. Co uděláš?

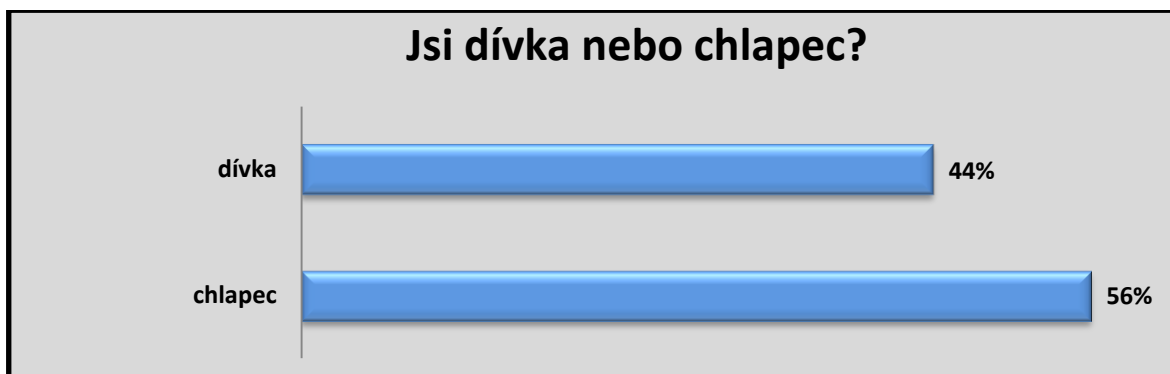
Poslední otevřenou otázkou jsem chtěl zjistit, jestli se respondenti umí bránit šikaně z kyberprostoru. Odpovědi mě mile překvapily. Každý druhý uvedl, že by jakýkoliv útok z kyberprostoru hlásil na policii. Další, velmi početná skupina, by hlásila nevhodné chování na sociálních sítích učitelům a rodičům. Jen opravdu malé měřítko dotázaných by si to nechalo líbit, nebo oplácelo stejným způsobem.

Graf 14 - Útok z kyberprostoru. Zdroj: vlastní vytvoření

15. Otázka - Jsi dívka nebo chlapec?

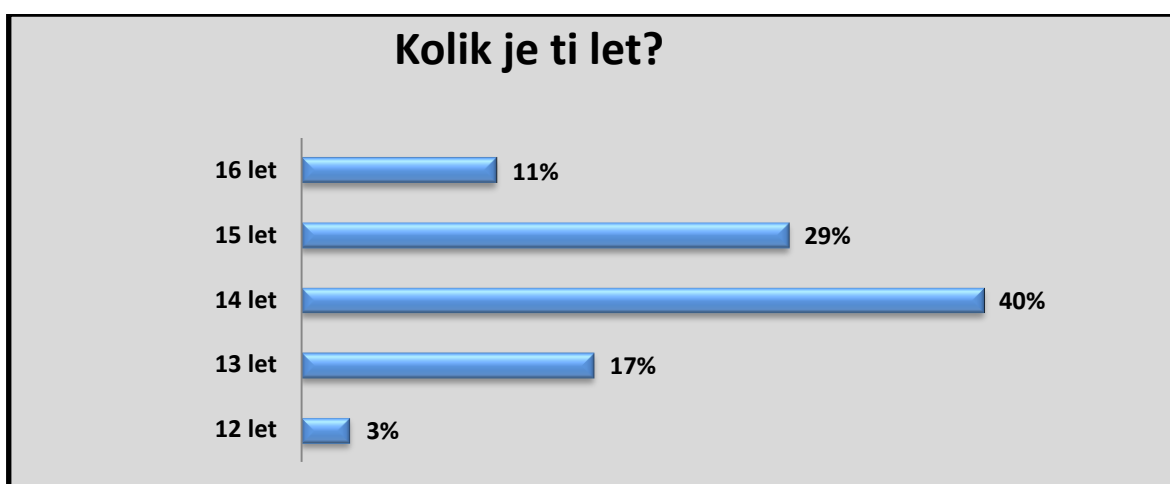
Uzavřenou otázkou, jsem chtěl zjistit pohlaví respondentů. Pohlaví v rámci problematiky šikany nehraje zase až tak důležitou roli. Přesto jsem jí zařadil, abychom si mohli udělat představu o poměru dotázaných dívek a chlapců. Dle grafu vidíme, že poměr dívek a chlapců je až na několik procent totožný. Pro mé šetření na-prosto ideální poměr, protože šikana se může vyskytovat jak mezi dívkami, tak mezi chlapci.

Graf 15 - Pohlaví respondentů. Zdroj: vlastní vytvoření

16. Otázka - Kolik je ti let?

Jedná se o otevřenou otázku, směřovanou k zjištění věku dotázaných. V době probíhajícího šetření bylo v dětském domově nejvíce čtrnáctiletých dětí. Naopak nejméně bylo dvanácti a šestnáctiletých dětí.

Graf 16 - Věk dotázaných. Zdroj: vlastní vytvoření

7 Vyhodnocení a doporučení

Výzkumná otázka č. 1 - Znají děti, co znamená pojem šikana?

Rozborem dat z dotazníkového šetření jsem zjistil, že respondenti dokázali velmi dobře popsat pojem šikana. Děti vnímají pojem šikana jako psychické obtěžování, opakované posmívání, vymáhání peněz, poškozování cizích věcí, bití atd. Dotázaní v jedné otázce zaměřené na útok z kyberprostoru ukázali, že ani tato problematika jim není cizí. V 76 % by respondenti nevhodné chování na sociálních sítích nahlásili nebo příspěvky zablokovali. Děti z dětského domova dobře vědí, co se skrývá za slovem šikana.

Výzkumná otázka č. 2 - Zažily děti šikanu?

Odpovědi dětí z dětského domova na setkání s nevhodným chováním jsou opravdu znepokojující. Až 77 % dotázaných dětí zná někoho, kdo šikanauje jiné děti. V tomto směru je opravdu vidět, jak nelehký úkol stojí před zaměstnanci ústavu. K dětem je třeba přistupovat s náležitou opatrností, aby již takhle narušená psychika dětí nedostala další citelnou ránu.

Jako nejčastější místo výskytu šikany respondenti uvedli třídu a internát. Obrovská nevýhoda dětí z dětského domova spočívá v tom, že jsou spolu nepřetržitě. Chodí spolu do školy a mimoškolní čas tráví na internátě nebo společných akcích. Agresor má oběť k dispozici celý den. Ve školním prostředí se musí zlepšit dozor v nestřežených chvílích, jako jsou přestávky, odchody do jídelny nebo přezouvání v šatně. Na internátě je třeba důsledně kontrolovat, kdo koho pravidelně navštěvuje, dodržování večerního klidu a provádět kontrolu problémových míst, např. toalety, sprchy, společenské prostory atd.

Na otázku kdybys byl šikanován, odpověděla drtivá většina, že by to řekla učitelé nebo rodiči. Proto je třeba co nejvíce s dětmi hovořit a naslouchat jim. Pozorovat všechny nepřímé znaky v chování dětí. Pořádat pravidelně besedy v prevenci proti šikaně.

Výzkumná otázka č. 3 - Vyskytuje se šikana na této škole?

Osobně mě zajímalo, jestli se šikana v dětském domově vyskytuje. Nedělal jsem si iluze, že by procento šikanovaných bylo malé, ale výsledky mě opravdu překvapily. Z dotázaných odpovědělo 54% kladně na otázku, zda byli někdy šikanováni. V otázce ohledně pravidelnosti šikany odpovědělo 46 % dotázaných, že k ní docházelo každý den. S výsledky obeznámím vedení školy a doporučím zaujmout potřebné nápravné kroky pro vytěsnění této problematiky. Škola musí zefektivnit boj proti nevhodnému chování. Agresory odhalovat a hlavně potrestat, aby si to příště rozmysleli. Jako vodítko by škole mohly pomoci odpovědi ohledně výskytu šikany (třída, toalety, internát). Dotázaní dokázali popsat i důvody agresorova nevhodného chování. Mezi tyto důvody zařadili, že agresor chce mít nad někým moc, někoho napodobuje, je to pro něj zábava, také mu bylo ubližováno, atd. Škola by měla pravidelně dělat podobné dotazníky, aby zjistila, zda jejich preventivní opatření zabírají a děti se v dětském domově cítí bezpečně. Před školou je opravdu nelehký úkol, protože 25 % respondentů na otázku, zda někoho někdy šikanovali, odpověděla ano.

Výzkumná otázka č. 4 - Vědí děti, jak se mají zachovat při výskytu šikany?

Jednou z otázek jsem se pokoušel zjistit, zda ví postižení, jak se mají zachovat, když se šikana objeví. Dle odpovědí by 19 % dotázaných o svém problému nikomu neřekla. Důvod, proč by o problému nikomu neřekli, není znám. Může to být ze strachu, nedůvěrou k druhé osobě nebo jen nebyla vhodná příležitost se svěřit. Další 33 % potvrdilo, že by se svěřilo svým rodičům a 35 % by hledalo pomoc u svého učitele, což je pozitivní zpráva. V tomto případě je potřeba apelovat hlavně na pracovníky dětského domova, aby jim ještě více naslouchali a všímali si změn v jejich chování, které mohou hodně napovědět. V návaznosti na otázku pomoci jsem se také zeptal, jak by se zachovali, kdyby byli svědky šikanování mladšího spolužáka. Jen ve třech procentech respondenti odpověděli, že neví, jak by se zachovali. Zbytek, tedy 97 % by oběti pomohla buď zakřičením na útočníky, nahlášením dospělé osobě nebo by se oběti zastala, což je velice správné. Kdokoliv postiženému pomůže, tak si zaslouží obdiv a podporu. Když bude pomáhajících přibývat, bude i agresorů méně. Zaměstnanci dětského domova by měli se svými svěřenci pravidelně mluvit, snažit se navázat kamarádkou atmosférou, aby se dozvěděli co nejvíce indicií, které mohou signalizovat nějaký problém ve společenském chování.

Při otázce, kamarád se stane terčem posměšků spolužáků, co uděláš? Tři čtvrtiny dotázaných by kamarádovi poradili, ať vše nahlásí někomu dospělému nebo by se kamaráda zastali. Ať si toho nevšímá, odpověděla zbylá čtvrtina dotázaných. Zde bych se pozastavil. Většinou se terčem posměšků stávají děti odlišného vzhledu, jiné národnosti, s fyzickou vadou nebo mentální poruchou. Je tedy potřebné se zaměřit na tyto skupiny žáků, které budou nejčastějším terčem šikany. Tyto děti je potřeba podporovat a třídnímu kolektivu při besedách nebo výuce vštěpovat, že odlišnost není nic špatného a šikanu rozhodně netolerovat, protože se jedná o první stádium šikany tzv. ostrakismus.

V dětském domově je nejvíce dětí ve věku čtrnácti let a to až čtyřicet procent. Ve věku šestnácti let je 11 % dotázaných. V otázce, kdo tebe nebo jiné děti šikanuje, odpověděli respondenti v 45 % starší žáci. Pozornost personálu dětského domova, by měla směřovat právě k těm starším žákům, protože z grafů je jasně čitelné, že mezi nimi bude největší výskyt potencionálních agresorů.

Závěr

Šikana patří v současnosti k nejzávažnějším a nejaktuálnějším problémům. Předložená bakalářská práce je věnována problematice šikany ve školním a mimoškolním prostředí. Tato práce se zaměřuje na vysvětlení pojmu, možnost původu agresivního jednání, prevenci a řešení šikany. Je důležité tento negativní jev co nejpodrobněji zkoumat, definovat a identifikovat.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části je analýza nejdůležitějších pojmů z odborné literatury k dané problematice. Vysvětlil jsem, co znamená pojem šikana a o jaké chování se jedná. Čtenáře jsem seznámil s mýty ohledně šikany a chováním, které se šikanou nemá nic společného. Uvedl jsem účastníky šikany i následky agresivního chování pro všechny zúčastněné. Také jsem popsal preventivní opatření v boji proti šikaně a organizace zabývající se pomocí obětem nevhodného chování.

V praktické části práce bylo provedeno empirické šetření kvantitativní povahy, při kterém jsem využil formu dotazníkového šetření. Šetření proběhlo v dětském domově se základní školou na Klatovsku. Konkrétní způsob šetření jsem projednal se zaměstnankyní dětského domova, která dotazníky s dětmi vyplnila.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda se šikana vyskytuje v dětském domově a v jaké míře a zda děti vědí, jak se šikana projevuje. Dle mého očekávání skutečný stav potvrdil výskyt šikany v dětském domově. S výsledky jsem seznámil zaměstnankyni a navrhl preventivní opatření k zamezení výskytu šikany. Veškerý materiál z šetření jsem poskytl dětskému domovu, aby se mohl hlouběji věnovat tomuto problému. Věřím, že mé šetření přispěje ke snížení počtu obětí šikany na této škole.

Seznam použité literatury

1. **BENDL, Stanislav.** *Prevence a řešení šikany ve škole.* Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9.
2. **BOURCET, Stephane.** *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě-- : praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 71 s. ISBN 80-00-01552-8. il.
3. **FIELD, Evelyn M.** *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele.* Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2. il.
4. **KOLÁŘ, Michal.** *Bolest šikanování : [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách].* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 255 s., příl. ISBN 80-7178-513-X.
5. **KOLÁŘ, Michal.** *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc.* Vydání 1. Praha: Portál, 1997. 128 s. ISBN 80-7178-123-1.
6. **KOUKOLÍK, František., DRTILOVÁ, Jana.** *Život s deprivanty 2.* Praha: Galen, 2002. 490 s. ISBN 80-7262-078-9.
7. **LOVASOVÁ, Lenka.** *Šikana 1.* Vyd. Praha: Sdružení linka bezpečí, 2005. 28s. ISBN 80-11235-15-9.
8. **MAHDALÍČKOVÁ, Jana.** *Trestní odpovědnost pedagogů a žáků v praxi.* Vyd. 1. Žďár nad Sázavou: Fakta s.r.o., 2011. 132 s. ISBN 978-80-903823-5-0
9. **MARTÍNEK, Zdeněk.** *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2., aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. 190 stran. ISBN 978-80-247-5309-6.
10. **METODICKÝ POKYN MINISTRA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY č.j.28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl.1, odstavec1, účinnost od 1.1. 2001,** Praha, MŠMT ČR, s.7
11. **PÖTHE, Petr.** *Dítě v ohrožení. 2. rozš. vyd.* Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-901896-5-2.
12. **ŘÍČAN, Pavel.** *Agresivita a šikana mezi dětmi : Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí.* 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
13. **SUCHÝ, Adam.** *Mediální zlo-mýty a realita: souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí.* Vyd. 1. V Praze: Triton, 2007. 168 s. ISBN 978-80-7254-926-9
14. **VÁGNEROVÁ, Marie.** *Psychopatologie pro pomáhající profese : variabilita a patologie lidské psychiky.* Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-214-9.
15. **VÁGNEROVÁ, Kateřina.** *Minimalizace šikany.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 152 s. ISBN 978-80-7367-611-7

Internetové zdroje

Radka Liebezeitová. *Linka bezpečí* [online]. 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz>

Radkin Honzák. *Psychologie* [online]. 2018 [cit. 2020-03-1]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/milgramuv-brutalni-experiment>

Seznam grafů

Graf 1 - Co podle tebe znamená šikana?	40
Graf 2 - Znáš ve svém okolí někoho, kdo šikanuje?	41
Graf 3 - Byl/a jsi někdy sám/a šikanován/a?	41
Graf 4 - Kdo tebe nebo jiné děti šikanoval?	42
Graf 5 - Jak často k šikaně docházelo?	42
Graf 6 - Kde se šikanování odehrávalo?	43
Graf 7 - Kdybys byl/a šikanován/a, jak by ses zachoval/a?	43
Graf 8 - Rada pro šikanované.	44
Graf 9 - Důvod k šikanování.	45
Graf 10 - Šikanoval jsi někdy někoho jiného?	45
Graf 11 - Navštěvuješ rád školu?	46
Graf 12 - Svědek nevhodného chování.	46
Graf 13 - Kamarád je terčem posměšků.	47
Graf 14 - Útok z kyberprostoru.	47
Graf 15 - Pohlaví respondentů.	48
Graf 16 - Věk dotázaných.	48

Přílohy

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY JE ANONYMNÍ!

Název školy: _____

Jsem studentem MUVS ČVUT oboru Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku. Cílem dotazníku je zjistit, jak chápete šikanu a jaký postoj k ní zaujímáte. Dotazník bude sloužit jen jako podklad pro mou bakalářskou práci.

Pokyny k vyplnění: U otázek, kde jsou uvedené různé varianty odpovědí, zakroužkujte jednu nebo více možností. U ostatních otázek napište odpověď svými slovy.

Děkuji za spolupráci. Jirí Touš

1. Co podle tebe znamená výraz šikana?

- a) opakované posmívání a zesměšňování
- b) bití
- c) braní a poškozování věcí
- d) vymáhání věcí a peněz, krádeže
- e) .....

2. Znáš ve svém okolí někoho, kdo šikanuje jiné děti?

- a) ano
- b) ne

3. Byl/a jsi někdy sám/a šikanován/a?

- a) ano
- b) ne

4. Kdo tebe nebo jiné děti šikanoval?

- a) chlapci z naší třídy
- b) děvčata z naší třídy
- c) starší žáci
- d) mladší žáci
- e) někdo jiný (kdo) .....

5. Jak často k šikaně docházelo?

- a) každý den
- b) 2 krát nebo 3 krát za měsíc
- c) několikrát do roka
- d) .....

6. Kde se šikanování odehrávalo?

- a) ve třídě
- b) na WC nebo v šatně
- c) cestou do školy nebo ze školy
- d) mimo školu
- e) jinde (kde) .....

7. Kdybys byl/a šikanován/a, jak by ses zachoval/a?

- a) řekl/a bych to kamarádovi (kamarádce)
- b) řekl/a bych to učiteli/učitelce
- c) řekl/a bych to rodičům
- d) neřekl/a bych to nikomu
- e) jiné řešení (jaké).....

8. Jakou radu bys dal/a spolužákovi, o kterém víš, že je šikanovaný?

- a) svěřit se někomu z kamarádů
- b) svěřit se někomu dospělému
- c) nesvěřovat se nikomu
- d) nevšímat si toho
- e) nevím
- f) jinou radu (jakou).....

9. Jaký důvod podle tebe vede některé děti k šikanování?

- a) je to pro ně zábava
- b) je jim také ubližováno někým jiným
- c) chtějí nad někým rozhodovat
- d) nevím
- e) někoho napodobují
- f) snaží se být středem pozornosti
- g) .....

10. Šikanoval/a jsi ty sám/a někdy někoho jiného?

- a) ano
- b) ne

11. Chodiš rád/a do své školy, třídy?

12. Jsi svědkem, jak skupina tří chlapců bije mladšího spolužáka. Co uděláš?

13. Kamarád/ka se stane terčem posměšků spolužáků. Co uděláš?

14. Na sociálních sítích jsou o tobě příspěvky, které se ti rozhodně nelíbí. Třída se baví, ale ty jsi z toho smutný, možná se i bojíš. Co uděláš

Jsem: chlapec - dívka

Věk:

Děkují za Váš čas při vyplňování dotazníku

